

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

راهنمای تولید
کتاب‌های آموزشی
(غیر درسی) تاریخ
(کتاب‌های جدید هفتم تا دوازدهم)

معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

۱۳۹۷

پیشگفتار

منابع آموزشی تکمیلی (غیردرسی) به‌عنوان بخش مهمی از منابع آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند که با توجه به تفاوت‌های فردی فراگیران می‌توانند با فراهم‌آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری به تعمیق، تثبیت و توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی‌های آنان کمک کرده و نقشی مؤثر در ارتقای کیفیت یاددهی-یادگیری و برآوردن اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی ایفا نمایند. تحقق این امر منوط به همسویی محتوای منابع غیردرسی تولید شده با اهداف حوزه‌های تربیت و یادگیری و برنامه درسی ملی است. براساس آیین‌نامه اجرایی «سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها)» که در جلسه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسید، ارزیابی محصولات تولید شده و اعطای نشان استاندارد به آن‌ها برای ورود به مدارس که نشان‌دهنده این همسوئی است، بر عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است.

در همین راستا با توجه به بند ۴ آیین‌نامه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و مصوبه جلسه ۸۸ شورای هماهنگی علمی سازمان، وظیفه تدوین معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی منابع آموزشی و تربیتی (عمومی و اختصاصی) برای تمام منابع آموزشی مکتوب و غیرمکتوب، در دستور کار معاونت سامان‌دهی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سازمان پژوهش قرار گرفت.

این دفتر با ارائه راهنماهای تولید منابع آموزشی و تربیتی در حوزه‌های موضوعی گوناگون، درصد ترغیب مؤلفان و ناشران به همکاری بیشتر با آموزش و پرورش و تولید محصولات مناسب‌تر آموزشی و تربیتی غیردرسی است.

لذا ضمن تشکر از پدید آورندگان محترم آقایان دکتر عباس پرتویی‌مقدم و حشمت‌اله سلیمی، کارگروه بررسی سنجه‌ها آقایان دکتر عباس پرتویی‌مقدم، حشمت‌اله سلیمی و سید مهدی باقریان (نماینده شورای هماهنگی علمی) و خانم‌ها فریبا کیا و فائزه منشی و هم‌چنین خانم‌ها زهره امینیان و مهتاب میرایی آشتیانی که در آماده‌سازی این سند برای چاپ همکاری داشته‌اند، امید است بهره‌گیری از این رویکردها به اجرای ماموریت‌ها و وصول به اهداف متعالی تربیتی و آموزشی کشور یاری رساند و زمینه‌های همراهی، همکاری، همنوایی و تعامل علاقه‌مندان به نظام تعلیم و تربیت، به ویژه فرهنگ دوستان، مؤلفان، مترجمان و ناشران با نظام آموزشی را گسترش دهد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار .....
۸	فهرست مطالب .....
۱۱	مقدمه .....
۱۲	ضرورت، اهمیت تولید راهنما .....
۱۵	اهداف تولید راهنما .....
۱۵	برنامه درسی تاریخ .....
۳۰	تعاریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی) .....
۳۰	۱. تعریف انواع کتاب‌ها و منابع کمک آموزشی .....
۳۲	۲. تعریف انواع کتاب‌های کمک درسی .....
۳۳	چارت انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی غیردرسی .....
۳۳	معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی .....
۳۳	معیارها و استانداردهای عمومی .....
۳۴	تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی .....
۳۸	ویژگی‌ها و سنجه‌های عمومی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تاریخ .....
۴۱	معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تاریخ .....
۴۱	الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک همه کتاب‌های آموزشی - تربیتی تاریخ .....
۴۵	ب. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی تاریخ .....
۴۵	ب. ۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک آموزشی تاریخ .....
۴۵	ب. ۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ .....
۴۹	ب. ۱.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ .....
۵۱	ب. ۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک درسی تاریخ .....
۵۱	ب. ۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کار و تمرین تاریخ .....
۵۴	الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ .....

- ب.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة‌المعارف‌های تاریخ ۵۷
- الف.۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ ۶۰
- ب.۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ ۶۴
- ضمیمه ۱: ۷۱
- فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیر درسی) تاریخ ۷۱
۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع کمک آموزشی تاریخ ۷۱
- ۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ ۷۱
- ۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ ۷۱
- ۲.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة‌المعارف‌های تاریخ ۸۱
- ۳.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ ۹۱
- ۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی تاریخ ۱۰۱
- ۱.۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ ۱۰۱
۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک درسی تاریخ ۱۱۰
- ۱.۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ ۱۱۰
- ضمیمه ۲ ..... ۱۲۱
- شرح برخی از اصطلاحات ۱۲۱

مقدمه

با ورود به هزاره سوم میلادی، پیشرفت‌ها و تجربیات نوین آموزشی، این امکان را فراهم ساخته است که سخن گهربار پیامبر اکرم(ص)، «ز گهواره تا گور دانش بجوی» یا به عبارت دیگر «یادگیری مادام‌العمر» مصداق علمی یابد. امروزه یادگیری به زمان حضور در مدرسه محدود نمی‌شود، بلکه طبق گزارش کمیسیون بین‌المللی درباره آموزش برای قرن بیست و یکم با عنوان «یادگیری گنج درون» تمام جنبه‌های حیات انسان را دربرمی‌گیرد. تحقق چنین امر خطیری بدون بازاندیشی، بازسازی ساختارها و بازآفرینی مؤلفه‌های نظام آموزشی و زیرساخت‌های آن، بعید می‌نماید.

یکی از مهم‌ترین و رایج‌ترین منابع تحقق یادگیری مؤثر و پایدار در کشورمان، کتاب‌های درسی، کمک‌درسی و کمک آموزشی هستند. یادگیری اطلاعات از طریق کتاب، علی‌رغم گسترش اینترنت همچنان اهمیت خود را حفظ کرده است. برای تدوین و تألیف راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی رشته تاریخ، اسناد بالادستی به ویژه سند تحول بنیادین، سند برنامه درسی ملی و راهنمای حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (نگاشت غیرمصوب)، هدایت‌گر ما بوده‌اند. علاوه بر آن، پژوهش‌های انجام گرفته در این حوزه و به ویژه مربوط به برنامه درسی تاریخ در ایران و برخی کشورهای دیگر، مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. پژوهشگران، نویسندگان و ناشران کتاب‌های کمک‌آموزشی حوزه مطالعات و

پژوهش‌های تاریخی، مخاطبان اصلی راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی تاریخ هستند. این سند به مثابه نقشه راهی برای تولیدکنندگان مواد و محتوای آموزشی محسوب می‌شود و به نویسندگان، مترجمان و ناشران این گونه آثار کمک می‌کند که در چارچوب برنامه درسی تاریخ و منطبق با نیازها و علایق مخاطبان عمل کنند.

ضرورت و اهمیت تولید راهنما

با گسترش سریع حوزه‌های مختلف علوم و رشد فزاینده فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات، پرورش همه جانبه کودکان و نوجوانان برای آماده‌سازی آنان جهت ورود به عرصه‌های مختلف زندگی فردی و جمعی مورد توجه بیشتر کشورهای جهان قرار گرفته است اما نکته مهم این است که شکوفایی همه استعدادها و قابلیت‌ها، منحصر به پردازش اطلاعات و یادگیری داده‌ها نیست. از آنجایی که همه افراد جامعه، به دلیل تفاوت‌های فردی و محیطی، به‌طور تخصصی توان مشارکت در تولید علم و اثرگذاری در رشد، پیشرفت و توسعه علمی کشور را ندارند؛ می‌توان جامعه‌ای را ترسیم کرد که در کنار تربیت متخصصان و نخبگان علمی، همه افراد در روابط صحیح اجتماعی و انسانی از سطح بسیار خوبی برخوردار باشند و انسان‌هایی سودمند و مؤثر برای جامعه تلقی شوند. آنچه از چشم‌انداز بیست ساله، نقشه جامع علمی کشور و همچنین سند تحول بنیادین در این خصوص برداشت می‌شود، ساختن جامعه‌ای است که افراد آن با تعقل و تفکر مبتنی بر فطرت، به تنظیم روابطشان در عرصه‌های ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت بپردازند و از رهگذر آن هویت و فرهنگ خود را بازیابی، بازآفرینی و متعالی کنند. بدیهی است ساختن چنین جامعه‌ای خارج از امکانات و شرایط موجود نظام آموزشی است و نیاز به عزمی گسترده و ملی دارد. از جمله بخش‌هایی که می‌تواند به این مهم یاری رساند استفاده از ظرفیت تولیدات کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) توسط بخش خصوصی است.

کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) به‌عنوان بخش مهمی از منابع آموزشی و تربیتی، نقش کلیدی در تحقق اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی دارند. این کتاب‌ها ضمن فراهم آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری، مهم‌ترین ابزار در جهت تعمیق، تثبیت و

توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی‌های مخاطبان در راستای اهداف برنامه درسی ملی محسوب می‌شوند.

در جهان پیچیده امروز که همواره در حال تغییر و تحول است، شناخت گذشته و درک فرایندهای تکوینی، تغییر و تداوم زندگی اجتماعی از ارزش و اهمیت والایی برخوردار است. درس تاریخ یکی از دروس کلیدی و تأثیرگذار در برنامه درسی بسیاری از کشورها و جوامع به شمار می‌رود؛ زیرا مطالعه و یادگیری تاریخ و کسب بینش تاریخی، می‌تواند بر قوه شناخت و تحلیل دانش‌آموزان، تکوین و تعالی هویت فردی و جمعی آنان، اصلاح و انتقال ارزش‌ها و میراث فرهنگی و تمدنی و تقویت روحیه همکاری، همزیستی مسالمت آمیز و صلح طلبی در سطوح محلی تا بین‌المللی تأثیر بسزایی داشته باشد

در اسناد تحولی از جمله سند تحول بنیادین و به ویژه سند برنامه درسی ملی و راهنمای برنامه حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، فرایند یاددهی - یادگیری به انتقال دانش محدود نشده، بلکه بر آموزش مبتنی بر پرسش‌گری نقادانه، استدلال، تحقیق و کاوش، توجه و تأکید فراوان شده است. تحقق رویکردها، اهداف و راهکارهای اسناد تحولی در برنامه‌های درسی به ویژه درس تاریخ، جز از طریق مطالعه و پژوهش میسر نیست. از این رو ضرورت دارد که به منظور فراهم آوردن موقعیت‌های یادگیری و تسهیل فرایند مطالعه و پژوهش مفید و مؤثر، در برنامه و محتوای آموزشی درس تاریخ، تمهیدات و ساز و کارهای مختلفی تدارک دیده شود؛ به این معنی که ابتدا روحیه کنجکاوی و میل به کاوشگری را در فراگیران برانگیزاند؛ سپس دانش‌آموزان را مجهز به مهارت‌های تحقیق و سواد تاریخی نماید و در نهایت به منظور مطالعه و پژوهش دانش‌آموزی مواد و منابع لازم و مناسب تاریخی را فراهم آورد.

رویدادها و تحولات تاریخی، قلمرو و حوزه بسیار متنوع و گسترده‌ای از مفاهیم و موضوع‌ها را در بر می‌گیرند؛ اما برنامه رسمی و محتوای کتاب‌های درسی به دلیل ویژگی‌های خاص خود تنها می‌توانند بخش ناچیزی از آن مفاهیم و مباحث را پوشش دهند. از سوی دیگر، بخش عمده‌ای از منابع و متون تاریخی به دلیل دشواری‌های گوناگون زبان نگارش و یا گستردگی و تفصیل بیش از حد مباحث و

مطالب، برای مطالعه و پژوهش دانش‌آموزی مناسب نیستند. از این‌رو، به منظور فراهم آمدن موقعیت و فرصت‌های متنوع کاوش‌گری برای دانش‌آموزان، لازم است منابع و متون مذکور در چارچوب رویکردها، اهداف و روش‌های برنامه درسی مصوب و متناسب با نیاز و علاقه مخاطبان، ساده‌سازی یا ترجمه شده و در قالب مباحث و موضوع‌های مختلف تدوین و تألیف شوند. بی‌تردید دستیابی به چنین مقصودی تنها با بهره‌مندی از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های پژوهشگران و نویسندگان حوزه تاریخ و به کارگیری امکانات و تجربیات ناشران بخش عمومی و خصوصی و بهره‌مندی از رسانه‌های پرشمار امکان‌پذیر است. در واقع آثار و تولیدات پژوهشگران، نویسندگان و ناشران کتاب‌های کمک آموزشی در شرایطی می‌توانند مفید، مؤثر و در خدمت آموزش تاریخ و تعمیق یادگیری مباحث تاریخی واقع شوند که مکمل محتوای آموزشی برنامه رسمی درس تاریخ باشند و این کار تنها با آشنایی و همسوسازی دیدگاه‌های طراحان، تهیه‌کنندگان، مؤلفان و ناشران آثار و کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی رشته تاریخ با برنامه درسی این رشته امکان‌پذیر است. بی‌تردید آگاهی نویسندگان و ناشران نسبت به چارچوب، رویکرد، اهداف و شایستگی‌ها، ایده‌های کلیدی، مفاهیم اصلی و راهبردهای تدریس و ارزشیابی برنامه درسی مورد نظر و نیز اطلاع آنان از اولویت‌ها و نیازهای مخاطبان اصلی این برنامه، اعم از دانش‌آموزان، معلمان و اولیا، کمک شایانی به ارتقای کیفیت آثار و تولیدات علمی آنان می‌نماید. علاوه بر آن، با توجه به این که آثار و نوشته‌های مؤلفان و ناشران کتاب‌های کمک‌آموزشی توسط کارشناسان دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی ارزیابی و رده‌بندی می‌شوند، ضروریست که این ارزیابی بر پایه اصول، ضوابط و معیارهای علمی و آموزشی برآمده از استانداردهای آموزشی و اسناد بالادستی، به ویژه راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی انجام گیرد و نویسندگان و عرضه‌کنندگان آثار و کتاب‌های کمک‌درسی، نسبت به آن آگاهی داشته باشند. راهنمای حاضر بر اساس درک این ضرورت و به منظور راهنمایی تولیدکنندگان منابع آموزشی (غیردرسی)، به ارائه ویژگی‌های عمومی و اختصاصی منابع آموزشی (فیلم، کتاب کمک درسی، کتاب کمک آموزشی و ...) مورد نیاز حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات

اجتماعی و سنجه‌های مربوط پرداخته است.

اهداف تولید راهنما

اهداف سند راهنمای تولید کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی تاریخ عبارت‌اند از:

- ✓ آشنایی پژوهشگران، نویسندگان و ناشران کتاب‌های کمک‌درسی تاریخ با رویکرد، اهداف، شایستگی‌ها، ایده‌ها و مفاهیم کلیدی، مهارت‌های اساسی و راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی برنامه درسی تاریخ
- ✓ آشنایی تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان آثار و نوشته‌های کمک‌درسی با اولویت‌ها و نیازهای مخاطبان برنامه درسی تاریخ اعم از دانش‌آموزان، معلمان و اولیا
- ✓ سوق دادن آثار و نوشته‌های کمک‌درسی در راستای تقویت مهارت‌های سواد تاریخی و کاوش‌گری علمی
- ✓ تقریب دیدگاه‌ها و نگرش‌های نویسندگان کتاب‌های کمک‌درسی با برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی
- ✓ فراهم کردن چارچوب، معیارها و ضوابط علمی، آموزشی و تربیتی مناسب برای کارشناسی و ارزیابی کتاب‌های کمک‌درسی

برنامه درسی تاریخ

در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، یازده حوزه تربیت و یادگیری به عنوان نقشه راه تعلیم و تربیت، تعریف شده است. حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی یکی از این حوزه‌ها است که دروس تاریخ را نیز شامل می‌شود. این حوزه به مطالعه کنش‌ها، روابط و تعاملات انسانی می‌پردازد و در پی تقویت و پرورش کنش‌های مطلوب و متناسب با نظام معیار اسلامی و برقراری رابطه مثبت و سازنده با محیط‌های اجتماعی و طبیعی، حول محور رابطه با خدا است. رسالت اصلی این حوزه، تحقق تربیت مدنی و آماده کردن فراگیران برای درک موقعیت و هویت فردی و جمعی خویش و مشارکت آگاهانه و مسئولانه در زندگی اجتماعی، از طریق ایجاد فرصت‌ها و تجارب یادگیری مهم، معنادار، یکپارچه

و مسئله‌محور است.

برنامه‌ی درسی حوزه‌ی تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی با تمرکز بر فرایند کاوش‌گری، در صدد ایجاد موقعیت‌هایی برای دانش‌آموزان است تا آنان را قادر سازد روش‌های متعددی را برای شناخت محیط‌های اجتماعی و طبیعی و تجزیه و تحلیل پیوستگی‌ها و تعامل متقابل این محیط‌ها، کشف کنند و به کار گیرند. این حوزه از طریق تقویت روحیه‌ی کنجکاوی، ارتقای پرسشگری، توسعه‌ی مهارت‌های کاوش‌گری و در نتیجه بسط تفکر انتقادی، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا جوامعی را که در آن زندگی می‌کنند، اعم از محلی، ملی و جهانی بهتر بشناسند، با حقوق و مسئولیت‌های خود آشنا شوند و مشارکت و همکاری مؤثر و سازنده‌ای در عرصه‌ی زندگی اجتماعی داشته باشند. این برنامه همچنین به دنبال ایجاد موقعیت‌هایی است که طی آن دانش‌آموزان بتوانند به شیوه‌ها و الگوهای شکل‌دهنده‌ی کنش مردم و جوامع، به اقتضای دیدگاه‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های متفاوت در زمان و مکان‌های مختلف، پی ببرند و هویت خویش را در پیوند با تاریخ، میراث فرهنگی، محیط طبیعی و زمینه‌های خاص خود شناسایی کنند. علاوه بر این‌ها، حوزه‌ی مذکور موقعیت‌هایی را ایجاد می‌کند که طی آن فراگیران بتوانند روابط متقابل ساکنان کره‌ی زمین را با یکدیگر و نیز با محیط اطراف خود مورد توجه قرار دهند و شیوه‌هایی را برای حل مسائل و چالش‌های محیطی و توسعه‌ی پایدار پیشنهاد کنند.

قلمرو حوزه‌ی علوم انسانی و مطالعات اجتماعی شامل روابط و تعاملات درونی و برونی محیط‌های انسانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در پیوند با مکان و محیط طبیعی است و محتوا، فرایندها و روش‌های خود را از دانش‌های مختلف تاریخ، جغرافیا، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، حقوق، اقتصاد، روانشناسی، مردم‌شناسی، مطالعات فرهنگی و ... به دست می‌آورد.

در دوره‌ی اول ابتدایی، «شایستگی» و محتوای مرتبط با حوزه‌ی تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی از طریق تلفیق با سایر حوزه‌ها ارائه می‌شود. شایستگی‌ها و محتوای این حوزه در دوره‌ی تحصیلی دوم ابتدایی (پایه‌های چهارم، پنجم و ششم) به شکل تلفیق درون‌حوزه‌ای و در دوره‌ی اول متوسطه (پایه‌های هفتم، هشتم و نهم) به صورت تجمیع درون‌حوزه‌ای و در قالب درس مطالعات اجتماعی

عرضه می شود. اما در دوره دوم متوسطه، شایستگی‌ها و محتوای مورد نظر به صورت نیمه تخصصی و در قالب درس‌های مستقل ارائه می‌شوند که درس تاریخ یکی از این درس‌هاست.

جدول عنوان و ساعت تدریس درس تاریخ

ساعت تدریس هفتگی	پایه تحصیلی	عنوان درس		دوره تحصیلی / رشته تحصیلی	
	چهارم	در قالب تلفیق	مطالعات اجتماعی	دوم ابتدایی	۱
	پنجم	درون حوزه‌ای	مطالعات اجتماعی		
	ششم		مطالعات اجتماعی		
۳	هفتم	در قالب تجمیع درون حوزه‌ای	مطالعات اجتماعی (مدنی، جغرافیا، تاریخ)	اول متوسطه	۲
۳	هشتم		مطالعات اجتماعی (مدنی، تاریخ، جغرافیا)		
۳	نهم		مطالعات اجتماعی (جغرافیا، تاریخ، مدنی)		
۳	دهم		تاریخ ۱	دوم متوسطه / رشته ادبیات و علوم انسانی	۳
۳	یازدهم		تاریخ ۲		
۲	دوازدهم		تاریخ ۳		
۲	دهم		تاریخ ۱	دوم متوسطه / رشته علوم و معارف اسلامی	۴
۲	یازدهم		تاریخ ۲		
۲	دوازدهم		تاریخ ۳		
۲	یازدهم		تاریخ معاصر	دوم متوسطه / رشته‌های علوم تجربی و ریاضی و فیزیک	۵
۲	دوازدهم		تاریخ معاصر		
۲	دوازدهم		تاریخ معاصر	دوم متوسطه / رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش	۶

منطق

واژه تاریخ در لغت به معنای تعیین زمان است. درباره ریشه و وجه اشتقاق این واژه اختلاف نظر وجود دارد، برخی آن را واژه اصیل عربی دانسته‌اند و گروهی دیگر گفته‌اند این لغت ریشه عربی ندارد، بلکه واژه ای مُعَرَّب و مأخوذ از واژه "ماه روز" فارسی است. شمار دیگری نیز اصل این واژه را به زبان‌های دیگری منتسب کرده‌اند. واژه تاریخ در قرآن کریم به کار نرفته است، اما چندین واژه مانند: خبر، حدیث، قصص، عبرت، نبأ، قرون و اساطیر در قرآن آمده که حاوی معنا و مفهوم تاریخ اند. تاریخ در اصطلاح، بر دو معنا و مفهوم متمایز دلالت دارد:

۱. رویدادهای گذشته؛ یعنی مجموعه وقایع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و طبیعی که در زندگی انسان‌های هزاره‌ها و قرون گذشته و یا به گونه‌ای در پیوند با زندگی آنان به وقوع پیوسته‌اند. در واقع این رویدادها شامل دستاوردهای مادی و معنوی بشر و به عبارت دیگر مجموعه اندیشه‌ها، گفته‌ها و کردارهای انسان‌ها در گذشته می‌شوند.

۲. مطالعه و بررسی وقایع گذشته؛ یعنی معرفت به دست آمده از بررسی رویدادهای گذشته، آن چنان که در اسناد و نوشته‌های وقایع‌نگاران و آثار باستانی منعکس شده‌اند و به عبارت دیگر درک رویداد‌های تاریخی، آن چنان که در ذهن مورخ شکل می‌گیرند و پرورده می‌شوند و به رشته تحریر در می‌آیند. بنابر این، واژه «تاریخ» هم به «علم تاریخ» و هم به موضوع آن، اطلاق می‌شود.

برنامه درسی تاریخ دارای مبانی هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی ذیل است:

الف) مبانی هستی‌شناختی

✓ تاریخ جریانی زنده و پویا است که وضعیت کنونی را ساخته و به سوی آینده در حرکت است.

✓ انسان در تاریخ، موجودی صاحب اراده و اختیار است و اساساً تاریخ چیزی جز سرگذشت رشد و تعالی مادی و معنوی انسان‌ها نیست.

✓ تاریخ عبارت از سلسله رویدادهایی است که میان آن‌ها روابط علی و معلولی برقرار است.

ب) مبانی معرفت‌شناختی

از منظر معرفت‌شناسی، برنامه‌درسی تاریخ، نگاهی جامع، متوازن و متعادل به رویدادهای گذشته دارد و علم تاریخ را صرفاً به حوزه سیاسی - نظامی و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و صاحبان قدرت، محدود و محصور نمی‌داند، بلکه گذشته تاریخی را در تمام وجوه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن، از دو بعد فردی و اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌دهد. از چشم انداز این برنامه، عینیت و ذهنیت به یک اندازه اهمیت دارند و معرفت تاریخی، محصول ارتباط روشمند و منطقی مورخ و رویداد و تعامل مستمر حال و گذشته تلقی می‌شود. مورخ بدون اتکا و اعتنا به واقعیت و شواهد و مدارک تاریخی، قادر به شناخت نخواهد بود و واقعیات تاریخی نیز بدون اعمال تفکر، تأملات ذهنی و عقلی و استفاده از روش علمی مورخ، خود به سخن در نمی‌آیند و رازهای سر به مهر خود را عیان نمی‌کنند.

براین اساس تاریخ علمی است که:

- متکی بر منابع، مدارک، شواهد و داده‌های معتبر و متقن باشد که از صافی‌گزینش، پالایش و نگاه انتقادی مورخ عبور کرده باشند.
- تمامی شئون (فرهنگ، اجتماع، سیاست و اقتصاد) زندگی فردی و جمعی انسان‌های گذشته را به شکلی متعادل و متوازن مورد اعتنا قرار دهد.
- مبتنی بر روش‌شناسی علمی و یک الگوی تحلیلی - تفسیری باشد.
- از نظم منطقی، مضمونی و محتوایی برخوردار باشد و مجموعه‌ای منسجم، معنادار و مسئله‌محور را شکل دهد.
- به دور از پیش‌داوری، غرض‌ورزی، تعصب و تصلب باشد.

فلسفه درس تاریخ

همانطور که اشاره کردیم تاریخ عبارت از دانش و درک تجربیات مهم و سرنوشت‌ساز بشر در گذشته است و فرایندی را بیان می‌کند که به وسیله آن، فعالیت‌های انسان‌های پیشین، گزینش، بررسی و تحلیل می‌شوند. بنابراین، تاریخ داستان گذشته نیست، بلکه کوششی برای بازسازی و تفسیر عناصری از گذشته است که برای مورخان جالب و با اهمیت تلقی می‌شوند.

درس تاریخ از زمان (گاهشماری)، نظم و ترتیب تاریخی (کرنولوژی)، تغییر و تداوم و علت و معلول، درک و فهمی متناسب با سن و رشد ذهنی فراگیران ارائه می‌دهد. آموزش تاریخ، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا رویدادها و تحولات گذشته جامعه خود و سایر جوامع را، مطالعه و بررسی و آثار و پیامدهای گوناگون آن‌ها را ارزیابی کنند. آنان همچنین یاد می‌گیرند که نقش و میزان اثرگذاری شخصیت‌ها را در روند رخدادهای تاریخی واری و تحلیل نمایند. دانش‌آموزان از طریق مواجه شدن با ابعاد و عناصری از تاریخ محلی، ملی و جهانی، درک و فهم خود را از جامعه و کشور خویش و سایر جوامع و کشورها گسترش و ارتقا می‌بخشند و به میزانی از توانمندی دست می‌یابند که جهانی را که در آن زندگی می‌کنند، بهتر بشناسند و هویت و موقعیت فردی و جمعی خویش را به نحو مطلوب درک نمایند.

دانش‌آموزان با مطالعه رویدادهای گذشته، علاوه بر کسب دانش و درک مفاهیم تاریخی، استعدادها و مهارت‌های کاوش‌گری خود را شکوفا ساخته و اعتلا می‌دهند و نیز یاد می‌گیرند که پرسش‌های مناسب طرح کنند، به جستجوی شواهد و مدارک بپردازند و آن‌ها را بسنجند و ارزیابی کنند، دلیل بیابورند و دیدگاه خود را وسعت بخشند و نیروی قضاوت خود را تقویت کنند.

دست‌یابی دانش‌آموزان به فهم و درک منسجم و متعادل از تاریخ، علاوه بر بینش و اشرافی که در درک موقعیت و هویت فردی و جمعی به آنان می‌دهد، باعث ایجاد اعتماد به نفس و مسئولیت‌پذیری در آنان نیز می‌شود. انس و آشنایی با زمینه‌ها و موضوع‌های تاریخی، احساس همدلی و فهم عمیق را در ذهن و ضمیر فراگیران نسبت به انسان‌ها و تعاملات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی آن‌ها با یکدیگر، برمی‌انگیزد.

علاوه بر این، از آنجا که اغلب مدارک و متون تاریخی به زبان فارسی نگاشته شده‌اند، آموزش تاریخ فرصت‌ها و ظرفیت‌های درخور توجهی در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد که از رهگذر آشنایی با متون تاریخی، دانش و مهارت خود را در قلمرو زبان و ادب فارسی تقویت کنند و دریافت‌های خود را از بررسی رویدادها و تحولات تاریخی و بطور کلی تجربیات گذشته بشری با زبان فارسی معیار توصیف، تفسیر و تحریر نمایند.

رویکرد

رویکرد، روح حاکم و جهت‌گیری کلی برنامه‌دروسی را نشان می‌دهد و در نتیجه در تمام اجزا و عناصر برنامه (اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی - یادگیری، شیوه‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و ویژگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان) نمود می‌یابد و حضور مؤثری دارد. رویکرد برنامه‌دروسی تاریخ در دوره متوسطه بر پایهٔ هویت‌جویی (هویت‌یابی) تعریف شده است.

به نظر می‌رسد اساسی‌ترین مسئله و دغدغهٔ بشر در طول تاریخ، جستجوی هویت و کیستی خود بوده است. انسان‌ها با طرح پرسش از هویت در پی آن بوده‌اند که ضمن بازنمایی ویژگی‌ها، امتیازات و توانایی‌های خود، وجوه تمایزشان را از دیگران تبیین نمایند. تاریخ، بستر و عرصهٔ اساسی برای بروز، ظهور، استمرار و تحول هویت است؛ از این‌رو، علم تاریخ ابزار مناسبی برای شناخت آگاهانهٔ هویت به ویژه در بعد جمعی آن است. علمی که ادعای قدرت شناخت گذشته اجتماعی انسان را دارد علم تاریخ است. معرفت تاریخی که پیوند عمیقی با شناخت گذشتهٔ فردی و اجتماعی یک جامعه دارد، بخش مهمی از هویت و اصالت هر جامعه را مشخص می‌کند. علم تاریخ، هویت انسان‌ها را در معرض شناخت و سنجش قرار می‌دهد و این طومار در هم پیچیده هر چه بیشتر گشوده می‌شود، هویت آدمیان نیز به همان اندازه بر ملا و آشکار می‌شود. انسان زمانی می‌تواند بداند کیست که از گذشته خود با خبر باشد و در صورتی می‌تواند بداند به کجا می‌رود که از موقعیت کنونی خود مطلع باشد و بداند که چگونه به این جا رسیده است.

از منظر این برنامه، هویت، یک مقولهٔ چند لایه و در عین حال در بردارندهٔ عناصری ایستا و پویا است. لایه‌های زیرین هویت، ماهیتی جوهری دارند و حاوی مؤلفه‌های بنیادین و ثابت هستند که استمرار و تداوم تاریخی را نشان می‌دهند. اما لایه‌های سطحی، خاصیتی پویا داشته، یعنی ناظر بر بودن و شدن هستند و متأثر از شرایط و نیازهای زمانه، متحول می‌شوند و در معرض فرایند بازتعریف و بازتولید قرار می‌گیرند. از این رو هویت، دو مفهوم تداوم و تحول تاریخی را بازتاب می‌دهد که اولی مؤلفه‌های جوهری را نمایندگی می‌کند و دومی ناظر بر مؤلفه‌های سیال و تحول‌یابنده است.

بنابراین، از طریق توجه و اعتنا به این پایدارترین مؤلفه هویتی، می‌توان تاریخ گذشته ایرانیان را فهم و موقعیت آنان را در مقاطع مختلف تاریخی رصد کرد؛ زیرا جهان‌بینی و هستی‌شناسی یک اجتماع است که ابعاد و وجوه متعدد زندگی اجتماعی از قبیل فرهنگ، سیاست و اقتصاد آن اجتماع را تعیین بخشیده، به آن جهت داده و یا دست‌کم آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بر این اساس، رویکرد هویت‌جویی به شناخت صحیح و فهم عمیق گذشته رهنمون می‌شود.

رویکرد هویت‌جویی، پیوند وثیقی با رویکرد فرهنگی - تربیتی دارد؛ زیرا فرهنگ یا عناصر فرهنگی در مقایسه با سایر وجوه زندگی اجتماعی، پیوستگی و همبستگی بیشتر و کامل‌تری با حوزه بینش و نگرش دارند. از این رو، در تاریخ ایران، عناصر فرهنگی نسبت به دیگر عناصر، دوام و پیوستگی شاخص و محسوسی داشته‌اند.

الگوی هدف‌گذاری، انتخاب و ساماندهی محتوای آموزشی درس تاریخ دوره متوسطه با تصریح و تأکید بر مؤلفه‌های هویتی و کارکرد تاریخی آن‌ها طراحی و تدوین می‌شوند. این رویکرد، رسالت کتاب درسی و معلم را صرفاً به انتقال مجموعه ای از اطلاعات جزئی و منفصل تاریخی به شکلی پراکنده، نامنسجم و فاقد معنا، منحصر و محدود نمی‌کند و ضرورتی نمی‌بیند که بدون توجه به نیاز مخاطبان، توصیفی حداکثری از وقایع غالباً سیاسی - نظامی بر حسب زمان وقوع، عرضه نماید؛ بلکه می‌کوشد محتوا را به گونه‌ای هدفمند گزینش، طراحی و ساماندهی کند که مجموعه‌ای منسجم و معنادار از توصیف و تحلیل (البته با رعایت نظم و توالی تاریخی) را که ناظر بر مؤلفه‌های هویتی ایرانیان و نقش و کارکرد تاریخی آن‌ها است، تشکیل بدهد. در واقع شاکله اصلی محتوا، باید در بردارنده روایتی جامع، متعادل و متوازن (حاوی تمامی جوانب و جهات تاریخی) از تاریخ ایران و اسلام با محوریت مفهوم هویت باشد که مخاطب را به شکلی هدفدار و روشمند به مطالعه، تأمل و تفکر در تاریخ، به شکلی فراتر از زمان و مکان رسمی آموزش، ترغیب و راهنمایی کند.

رویکرد هویت‌جویی، دانش‌آموز را عنصری فعال تلقی می‌کند که در سایه هدایت و راهنمایی‌های محتوای آموزشی و معلم به هویت تاریخی خود علاقه‌مند شده و به جست و جوی آن برمی‌خیزد. در این رویکرد، هدف و محتوای ارزشیابی،

سنجش میزان و حجم انباشتِ ذهنی دانش‌آموز از اسامی مختلف، واژه‌ها، عبارات و سطرهای کتاب درسی نیست، بلکه ارزیابی کم و کیف علاقه و کوششی است که او از خود نشان می‌دهد.

۱. مجموع ویژگی‌های این رویکرد را در چند نکته می‌توان خلاصه کرد:
۲. می‌خواهد به یک مسئلهٔ اساسی و نیاز مهم، یعنی موضوع هویت پاسخ دهد.
۳. موجب و مبنایی برای درک صحیح و عمیق تاریخ فراهم آورد.
۴. در روند برنامه‌ریزی و توسعهٔ فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تأثیر شایان توجهی دارد.
۴. با رویکرد برنامهٔ درسی ملی هماهنگی و انطباق کاملی دارد.

اهداف و شایستگی‌ها

اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی تاریخ از اهداف دوره‌های تحصیلی و شایستگی‌های حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی استخراج و در قالب دوره‌های تحصیلی به شرح جدول زیر تنظیم و تدوین شده است.

جدول شایستگی‌های برنامه درسی تاریخ

شرح هدف (شایستگی)	دوره تحصیلی
جنبه‌هایی از میراث فرهنگی و تاریخی را در سطوح محلی و ملی شناسایی کرده و نسبت به آن‌ها احساس تعلق و تعهد می‌کند.	دوم ابتدایی
مهارت‌های کاوشگری را در درک و فهم فرایند تکوین، تداوم و تحول زندگی اجتماعی مردم ایران در گذشته و تجزیه و تحلیل الگوها و روابط آن به کار می‌گیرد.	اول متوسطه
از طریق بررسی و ارزیابی شواهد و مدارک، گذشته جوامع بشری و به ویژه تحولات تاریخ ایران، اسلام و جهان را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد و از نتایج آن برای برقراری ارتباط میان گذشته، حال و آینده، تعالی هویت و بسط تعامل میان‌فرهنگی بهره می‌گیرد.	دوم متوسطه

با توجه به این که درس تاریخ در دوره دوم متوسطه به صورت نیمه‌تخصصی و مستقل در رشته‌ها و پایه‌های تحصیلی مختلف ارائه می‌شود، می‌توان اهداف و شایستگی‌های این درس را در پایه‌ها و رشته‌های مختلف تحصیلی در جدول زیر ملاحظه کرد.

جدول اهداف درس تاریخ در پایه‌ها و رشته‌های مختلف تحصیلی

در دوره دوم متوسطه

پایه و رشته تحصیلی	شرح هدف (شایستگی)
پایه دهم، رشته ادبیات و علوم انسانی	<p>محتوای آموزشی، موقعیت‌هایی را فراهم خواهد آورد که دانش‌آموزان با استفاده از شواهد و مدارک، جنبه‌های کلیدی جوامع و فراز و فرود تمدن‌های کهن را با تأکید و توجه بر جامعه و تمدن ایرانی در عصر باستان، مطالعه و بررسی کنند و بتوانند: مهارت‌های کاوش‌گری خود را در تاریخ، بسط و ارتقا دهند و نگرش تاریخی خویش را تقویت نمایند.</p> <p>علل و پیامدهای رویدادهای سرنوشت‌ساز و فرایندهای تغییر و تداوم را در ایران باستان تجزیه و تحلیل کنند.</p> <p>تأثیر جوامع و تمدن‌های بشری را در عصر باستان، بر نگرش و عملکرد مردمان و جوامع پس از آن ارزیابی نمایند.</p>
پایه یازدهم، رشته ادبیات و علوم انسانی	<p>محتوای آموزشی، موقعیت‌هایی را فراهم خواهد آورد که دانش‌آموزان با کاربرد شواهد و مدارک، رویدادها و تحولات مهم تاریخ صدر اسلام، ایران در قرون نخستین و میانه اسلامی و اروپا در قرون وسطا و جدید را با تأکید و توجه بر جنبه‌های فرهنگی و تمدنی، مطالعه و بررسی کنند و بتوانند: سواد و بینش تاریخی خود را تقویت کنند و ارتقا بخشند.</p> <p>علل، آثار و نتایج رویدادهای مهم تاریخ اسلام، ایران و اروپا را از ظهور اسلام تا پایان دوره صفوی تجزیه و تحلیل کنند.</p> <p>زمینه‌ها، علل و عوامل شکل‌گیری و گسترش تمدن ایرانی - اسلامی، دستاوردها و تأثیر آن را بر هویت انسان و جامعه ایرانی ارزیابی نمایند.</p>

شرح هدف (شایستگی)	پایه و رشته تحصیلی
<p>محتوای آموزشی، موقعیت‌هایی را فراهم خواهد آورد که دانش‌آموزان با به کارگیری شواهد و مدارک، رویدادها و تحولات سرنوشت‌ساز تاریخ معاصر ایران و جهان را مطالعه و بررسی کنند و بتوانند:</p> <p>سواد و بینش تاریخی خود را بسط و ارتقا دهند.</p> <p>آثار و پیامدهای سیاسی، دینی، فکری و فرهنگی ناشی از تحولات و پیشرفت‌های جوامع و کشورهای اروپایی در عصر روشنگری و انقلاب‌های بزرگ (انقلاب صنعتی و انقلاب کبیر فرانسه) را بررسی و تشریح کنند.</p> <p>زمینه‌ها، علل، نتایج و پیامدهای مواجهه سیاسی - نظامی، اقتصادی و فکری و فرهنگی ایران با کشورهای اروپایی را در دوره قاجار تجزیه و تحلیل نمایند.</p> <p>زمینه‌ها، عوامل، علل و پیامدهای جنبش‌ها و نهضت‌های سیاسی و اجتماعی تاریخ معاصر ایران به ویژه انقلاب مشروطه و نهضت ملی شدن نفت را بررسی، مقایسه و تحلیل کنند.</p> <p>زمینه‌ها، علل، عوامل و نقش جریان‌ها، احزاب سیاسی و مذهبی و قشرهای مختلف مردم در انقلاب اسلامی را با تأکید بر نقش رهبری امام خمینی، ارزیابی و پیامدها و دستاوردهای گوناگون این انقلاب را در ابعاد داخلی و بین‌المللی تجزیه و تحلیل نمایند.</p> <p>روند تأسیس و استقرار نظام جمهوری اسلامی را در پرتو نقش و مشارکت همه‌جانبه ملت و رهبری امام خمینی ارزیابی و تحلیل کنند.</p> <p>رویدادها و تحولات مهم دوران جنگ تحمیلی و دفاع مقدس را با تأکید بر فرهنگ ایثار و مقاومت بررسی و تحلیل نمایند.</p>	<p>پایه دوازدهم، رشته‌های علوم تجربی، ریاضی و فیزیک، فنی و حرفه‌ای و کاردانش؛ پایه دوازدهم، رشته ادبیات و علوم انسانی؛</p>

ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی

مهارت‌های اساسی	مفاهیم اساسی	ایده‌های کلیدی
<p>توانایی کاربست فرایندهای سواد تاریخی (کاوشگری): جست‌وجو، شناسایی و استخراج شواهد و مدارک از منابع دست اول و دست دوم</p> <p>کاربست شواهد و مدارک برای کشف روابط علی و معلولی رویدادها، تحولات و پدیده‌های تاریخی و فهم فرایندهای تغییر و تداوم در زمان‌های گذشته</p> <p>کسب بینش تاریخی، درک و ارتقای هویت فردی و جمعی</p> <p>علاقه و اهتمام به حفظ و حراست از میراث تاریخی و فرهنگی</p>	<p>زمان و گاهشماری؛ گذشته ایران و سایر جوامع بشری (تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی)؛ میراث فرهنگی و تمدنی ایران، اسلام و جهان؛</p>	<p>هویت‌یابی تاریخی و فرهنگی؛ تغییر و تداوم؛ روابط علی و معلولی؛ شواهد و مدارک؛</p>

راهبردهای یاددهی - یادگیری

راهبردهای یاددهی - یادگیری برنامه درسی تاریخ و حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، متخذ از مفروضات و اصولی می‌باشند که در اسناد تحولی به ویژه سند برنامه درسی ملی مورد توجه و تأکید قرار گرفته‌اند. اهم این اصول عبارتند از:

اعتبار نقش یادگیرنده؛ برنامه درسی باید به نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه دانش‌آموزان در فرایند یادگیری و تربیت‌پذیری توجه کند و آنان را به فعالیت، تفکر و ادراک عمیق مطالب و مفاهیم رهنمون سازد. بنابراین، برنامه درسی نباید صرفاً به انتقال دانش و انباشتن ذهن از معلومات و مطالب کتاب‌های درسی محدود شود، بلکه لازم است زمینه تولید علم را از سوی دانش‌آموزان با ایجاد موقعیت‌های متنوع یادگیری و تعامل مؤثر متربیان با معلم، همسالان و انواع محیط‌های یادگیری فراهم آورد.

راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی در برنامه درسی تاریخ باید به شکل‌های متنوع و مختلفی مانند: مطالعه موردی و پروژه تحقیق، پرسش و پاسخ،

بحث و گفت و گو، ایفای نقش، گردش و بازدید علمی، گردآوری تصاویر و برگزاری نمایشگاه، نمایش فیلم، تهیه گزارش و روزنامه دیواری، مصاحبه با افراد سالخورده و یا دخیل در رویدادهای گذشته، برگزاری کنفرانس و همایش و ... انجام شوند. در فرآیند یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی، دانش آموز، محور اصلی یادگیری بوده و معلم نقش تسهیل گر را بازی می کند و اجازه می دهد دانش آموزان خود به دریافت موضوعات نائل شوند. با توجه به رشد ذهنی و سطح مخاطبان در دوره آموزش ابتدایی، نقش معلم حمایتی تر بوده و به موازات حرکت به دوره متوسطه اول و دوم، نقش وی به عنوان تسهیل کننده آموزش پررنگ تر می شود. این راهبرد به متریبیان کمک می کند که مدیریت یادگیری خود را به دست گیرند و به طور مستمر آموخته ها و روند یادگیری خود و همسالانشان را ارزیابی و نقد کنند.

اعتبار نقش مرجعیت معلم؛ معلم در هدایت جریان یاددهی - یادگیری، غنی سازی محیط تربیتی و یادگیری، فعال سازی دانش آموزان در فرایند یادگیری و تربیت پذیری و ترغیب آنان نسبت به یادگیری مستمر، مرجعیت و نقش بی همتایی دارد. از این رو، برنامه های درسی باید زمینه ارتقاء صلاحیت های اعتقادی، اخلاقی، حرفه ای و تخصصی معلم را فراهم کند.

یادگیری مداوم و مادام العمر؛ برنامه درسی و تربیتی باید زمینه کسب شایستگی و مهارت های لازم را به منظور استمرار و معنادار شدن یادگیری و پیوستگی تجارب یادگیری برای دانش آموزان در طول زندگی تأمین کند. مطالعه تاریخ از کشش و جذابیت فراوانی در میان عموم مردم برخوردار است و ظرفیت مناسبی برای یادگیری فراتر از کلاس و برنامه درسی رسمی دارد. کافی است که محتوای آموزشی روحیه کنجکاوی و علاقه به شناخت گذشته و مهارت های سواد تاریخی (فرایند کاوشگری) را در فراگیران تقویت کند.

آزادی، اختیار و انتخاب آگاهانه؛ انسان موجودی مختار آفریده شده است و به طور ذاتی میل به آزادی و حق انتخاب دارد. آن دسته از راهبردهای یاددهی - یادگیری که بر علاقه، آزادی و اختیار عمل متربی در جریان آموزش و تربیت توجه و تأکید می کنند به مراتب توفیق بیشتری نسبت به روش هایی دارند که بر اقتدارگرایی صرف و اجبار متمرکز هستند. از این رو، موقعیت های یادگیری و

تربیتی باید سرشار از فرصت‌هایی باشند که متریان بر اساس میل و رغبت درونی و داوطلبانه به انتخاب و گزینش دست بزنند تا انواع شایستگی‌ها از جمله آزادگی به مثابه فضیلت اخلاقی در آنان توسعه و تعالی یابد.

بهره‌گیری هوش‌مندان از فناوری‌های نوین آموزشی؛ امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات و رسانه‌های پرشمار، نقش و کارکرد فوق‌العاده‌ای در فرایند یاددهی - یادگیری درس‌های مختلف از جمله درس تاریخ دارند. پایگاه‌ها و سایت‌های گوناگون اینترنتی و سایر فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، منبع و ابزار مفید و مناسبی برای کوشگری تاریخی (جست و جو، گردآوری، طبقه‌بندی و تحلیل و ارائه و ارتباط) محسوب می‌شوند. علاوه بر آن، قطعه‌های ویدئویی، تصویری و صوتی به همراه نقشه‌های تاریخی و نمودارهای خط زمان، تأثیر بسزایی بر آموزش و یادگیری درسی مانند تاریخ دارند. مهم‌تر این که دانش‌آموزان علاقه و توانمندی قابل توجهی برای کاربست این فناوری‌ها و رسانه‌های جدید در فرایند یادگیری از این خود نشان می‌دهند. بنابراین، برنامه‌های درسی باید زمینه و شرایط استفاده از این فناوری‌ها را با نگرش تقویتی و تکمیلی یا توانمندسازی (به جای نگرش جایگزینی و واگذاری) فراهم آورند.

راهبردهای ارزشیابی

- ارزش‌یابی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر فرآیند یاددهی - یادگیری تلقی شده و باید از نتایج آن برای برنامه ریزی رشد حرفه‌ای معلمان و بهبود برنامه درسی و نظام آموزشی استفاده شود.
- بین روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با سایر عناصر برنامه درسی باید هماهنگی و تناسب وجود داشته باشد.
- تغییر رویکرد ارزشیابی به عنوان نقطه کانونی برنامه درسی از اهمیت زیادی برخوردار است.

ارزشیابی باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

- به صورت مستمر تصویری روشن و همه جانبه از موقعیت کنونی دانش‌آموز، فاصله او با موقعیت بعدی و چگونگی اصلاح آن متناسب با ظرفیت‌ها و نیازهای

وی ارائه کند.

● ضمن حفظ کرامت انسانی، کاستی های یادگیری را فرصتی برای بهبود موقعیت دانش آموز بداند.

● کاستی های یادگیری را فرصتی برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی بداند.

● با استفاده از انواع روش ها و ابزارها بتواند توانایی دانش آموزان را در بهره گیری شایستگی های پایه در موقعیت های مختلف به صورت معنادار منعکس کند.

● با ارائه شواهد متنوع و کافی، امکان قضاوت در خصوص سطح دستیابی دانش آموزان به اهداف برنامه درسی را تعیین کند.

● به صورتی منعطف و مستمر، با توجه به وجوه متفاوت یادگیری در هر یک از دانش آموزان، فرآیند دستیابی به اهداف و چگونگی اقدام مؤثر را منعکس کند.

● با تأکید بر خودآگاهی، خودارزیابی و تصمیم گیری از سوی دانش آموزان، چگونگی جبران رفع کاستی ها و دستیابی به سطوح بالاتر شایستگی در هر یک از حوزه های یادگیری را تدارک ببیند.

● برای حفظ شأن و کرامت انسانی دانش آموزان و تقویت خودپنداره مثبت آنان از بکارگیری روش ها و ابزارهای ارزشیابی اضطراب آور و مایوس کننده پرهیز کند.

● در فرایند ارزشیابی، نقش محوری و تصمیم سازی مدرسه و معلم در چارچوب سیاست های کلی آموزش و پرورش حفظ شود.

● با تأکید بر کار گروهی و فعالیت های دسته جمعی و روش حل مسأله، وجه رقابت زایی یا رقابت جویی را به حداقل برساند و زمینه شکوفایی دانش آموزان را فراهم کند.

● ارزشیابی به عنوان بخش جدایی ناپذیری از فرآیند یاددهی - یادگیری تلقی شده و از نتایج آن برای برنامه ریزی رشد حرفه ای معلمان و بهبود برنامه درسی و نظام آموزشی استفاده شود.

● با تأکید بر بهره گیری از تکالیف عملکردی در سنجش میزان دستیابی دانش آموزان به شایستگی ها و تلاش برای تحقق جامعه عدل مهدوی (عج) و دستیابی به مراتبی از حیات طیبه، گزارش عملکرد تحصیلی و تربیتی آنان با همکاری دانش آموز، اولیای مدرسه و والدین تنظیم و ارائه شود.

تعاریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

این کتاب‌ها و منابع به دو دسته کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی و کتاب‌های کمک‌درسی تقسیم می‌شوند و هر یک دارای زیر مجموعه مخصوص به خود می‌باشد:

۱. تعریف کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی: کتاب‌ها و منابعی هستند که با هدف ایجاد انگیزه، افزایش دانش و سواد علمی و توسعه یادگیری به‌منظور ارتقای شایستگی‌های لازم در دو بعد فردی و اجتماعی تهیه و تنظیم می‌شوند و الزاماً به برنامه‌های درسی دوره تحصیلی وابسته نیستند و شامل کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) و کتاب‌های حمایتی می‌شوند:

۱.۱. تعریف کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی): کتاب‌ها

و منابعی برای دانش‌آموزان هستند که در گستره‌ای وسیع‌تر نسبت به کتاب‌های درسی، به تدارک فرصت‌ها و موقعیت‌های یادگیری می‌پردازند.

۱.۱.۱. تعریف کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی):

کتاب‌هایی که در گستره وسیع‌تر از چارچوب برنامه درسی و گاهی فراتر از آن به ارائه اطلاعات برای دانش‌آموزان می‌پردازند. انگیزه تألیف این کتاب‌ها، تولید یک اثر آموزشی خودآموز با استفاده از قالب‌های گوناگون و متنوع است. کتاب‌های تاریخچه علوم مختلف و کتاب‌هایی که دایره اطلاعات دانش‌آموز را تکمیل می‌کنند و یا توسعه می‌بخشند، در این حوزه قرار می‌گیرند.

۲.۱.۱. تعریف کتاب‌های جنبی و سرگرمی: کتاب‌هایی که به یاری

آن‌ها مخاطبین با جنبه‌های متفاوت حوزه‌های یادگیری، که در برنامه درسی فرصت‌های کمتری برای بروز و ظهور داشته‌اند، آشنا و علاقه‌مند می‌شوند و شگفتی‌ها و زیبایی‌های آن را مشاهده و تجربه می‌کنند.

همچنین با تاریخ کشف، بسط و گسترش مباحث متنوع آن حوزه آشنا می‌شوند. این کتاب‌ها، مستقل از کتاب‌های درسی هستند و در صورت تغییر و تحول برنامه درسی موجودیت خود را حفظ می‌کنند. اغلب این کتاب‌ها با استفاده از فن‌آوری‌های گوناگون به پرورش مهارت‌ها در قالب بازی و سرگرمی می‌پردازند.

۳،۱،۱. **تعریف کتاب‌های مرجع:** کتاب‌هایی هستند که معمولاً توسط متخصصان موضوعی با هدف ارائه اطلاعات (حقایق علمی، تحلیل حقایق) نگاشته می‌شوند. حقایق علمی عبارتند از آنچه درستی آن‌ها ثابت شده یا قابل اثبات است و متن تحلیلی شامل تفسیر یا تحلیل این اطلاعات و حقایق است.

۴،۱،۱. **تعریف پوستر:** نمایه‌های چاپی یک رویه‌ای که با استفاده از کلمات، اعداد، تصاویر و غیره، ایده‌ها و اطلاعات مختلفی از یک موضوع را به مخاطب ارائه می‌کنند تا به سرعت بین مفاهیم و اطلاعات ارتباط برقرار نمایند.

۵،۱،۱. **تعریف فلش کارت:** کارت‌های چاپی که با استفاده از کلمات، اعداد و یا تصاویر، پیام‌ها، ایده‌ها و مفاهیم را به صورت مجزا به مخاطب انتقال می‌دهند و در به‌خاطر سپاری سریع اطلاعات، مفاهیم و الگوریتم‌ها به مخاطبین کمک می‌کنند. محتوای این کارت‌ها که معمولاً به اندازه کارت‌های بازی هستند، شامل یک سوال در یک طرف کارت و پاسخ کوتاه به آن، در طرف دیگر کارت می‌باشند.

۲،۱. **تعریف کتاب‌های حمایتی:** کتاب‌هایی که به‌منظور ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان و کارشناسان و همچنین آگاهی والدین و همراهی آن‌ها با اهداف آموزش، تولید می‌شوند.

۱،۲،۱. **تعریف کتاب‌های حمایتی معلم:** کتاب‌هایی که به رشد مهارت‌های حرفه‌ای معلمان و کارشناسان در آموزش حوزه‌های یادگیری و تدریس در چارچوب اهداف برنامه درسی توجه خاصی دارند و زمینه ارتقای دانش و مهارت‌های معلمان و کارشناسان را فراهم می‌نمایند. تولید این کتاب‌ها با توجه به نقش محوری معلمان در راهنمایی و آموزش دانش‌آموزان ضروری به‌نظر می‌رسد.

۲،۲،۱. **تعریف کتاب‌های حمایتی والدین:** کتاب‌هایی که والدین را با اهداف و روش‌های آموزش به‌منظور همراهی با فعالیت‌های آموزشی در مدرسه آشنا می‌کنند. باید توجه داشت که هدف این نوع کتاب‌ها سپردن

بخشی یا تمام فرآیند آموزش به عهده والدین نیست، بلکه قصد آن ایجاد فرصت تعامل والدین با کودکان از طریق شناساندن بایدها و نبایدهای آموزشی در محیط خارج از مدرسه است.

۳.۱. کتاب‌های فن آوری: کتاب‌هایی که با گسترش سواد علمی و فناوری، کاربرد فن آوری در آموزش را بیان می‌کنند. همچنین از طریق آشنا نمودن مخاطبین با محیط‌ها و ابزار فن آوری، امکان به کارگیری این فناوری‌ها را در جهت رشد و توسعه‌ی یادگیری فراهم می‌کنند. دانش‌آموزان، معلمان و متصدیان کارگاه‌های رایانه و غیره در مدارس، مخاطبین این دسته از کتاب‌ها می‌باشند.

۲. تعریف انواع کتاب‌های کمک‌درسی: کتاب‌هایی هستند که به منظور تسهیل، تثبیت و تعمیق مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی در جهت اهداف برنامه‌ها و کتاب‌های درسی مرتبط تولید می‌شوند؛ مانند کتاب‌های کار و کتاب‌های تمرین.

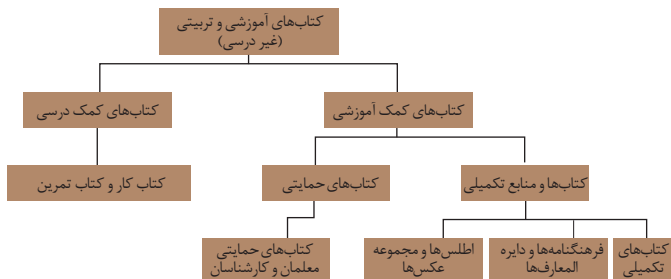
۱.۲. تعریف کتاب‌های کار: این نوع کتاب‌ها شامل مجموعه‌ای از فرصت‌های یادگیری هستند که در قلمرو مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی از برنامه‌ی درسی برگرفته شده‌اند و هدف آن‌ها توسعه‌ی صلاحیت‌های لازم است.

۲.۲. تعریف کتاب‌های تمرین: کتاب‌هایی که با تکرار فرصت‌های یادگیری، موجب تثبیت و توسعه یادگیری دانش‌آموزان می‌شوند و مبتنی بر سرفصل‌های کتاب درسی هستند.

لازم به ذکر است، کتاب‌هایی که به حل مستقیم تمرین‌های کتاب‌های درسی می‌پردازند، هیچ جایگاهی در میان کتاب‌های کمک‌درسی نخواهند داشت.

چارت انواع کتاب‌های آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزشی و تربیتی

معیارها و استانداردهای عمومی

در مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳ معیار و استاندارد عمومی زیر معرفی شده‌اند:

۱. خلاقیت و نوآوری
۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی
۳. سهولت به‌کارگیری
۴. صحت و دقت علمی
۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی
۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی
۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد
۸. به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان
۹. سادگی و روانی محتوا
۱۰. سازماندهی مناسب محتوا
۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی

۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی

۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی

۱. خلاقیت و نوآوری

خلاقیت عبارت است از تولید ایده‌ها و محصولات نو به شیوه‌ای متفاوت و یا حل یک مسئله به شیوه نوین. خلاقیت همراه با به‌کارگیری فرایندهای منطقی در حل مسئله از جمله: درک مشکل یا مسئله، به‌کارگیری حواس، گردآوری، بررسی اطلاعات مورد نیاز، کاوشگری، حدس زدن و فرضیه‌سازی در مورد پاسخها، ارزیابی و آزمون فرضیه‌ها و حدسها، اصلاح و ارزیابی مجدد آنها و بالاخره ارائه نتایج و خلق چیزهای نو. نوآوری، فرایند ایجاد یک فکر و چیزهای نو است که منجر به خلاقیت می‌شود.

۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی

به رعایت ضوابط دستوری و قواعد کلی در گفتار و نوشتن مطالب با استفاده از خط و زبان فارسی معیار، توسط مؤلفان و مترجمان اشاره دارد. این قواعد توسط فرهنگستان زبان ایران تعیین می‌شوند. به‌کارگیری این قواعد از بروز ناهماهنگی و اختلاف در ساختار کلمات و جملات (ترکیب واژه‌ها، تجزیه واژگان و ترکیب واژگان) و پیدایش رسم الخط‌های مختلف جلوگیری می‌کند.

۳. سهولت به‌کارگیری

منظور از سهولت به‌کارگیری اشاره به امکان استفاده آسان از منابع و مواد آموزشی اعم از مکتوب و یا غیرمکتوب (دیداری و شنیداری) در موقعیت‌های زندگی واقعی است. در صورتی که مخاطب استفاده از منابع آموزشی را راحت بداند و احساس کند که به یادگیری و حل مشکلات یادگیری او کمک می‌کند، در به‌کارگیری آن نیز ترغیب می‌شود. توانایی پاسخگویی یک ماده آموزشی به یکی از نیازهای مخاطب نیز از جمله عواملی است که رغبت مخاطب را به استفاده از آن جلب می‌کند.

۴. صحت و دقت علمی

معیار صحت و دقت علمی، به انطباق محتوا با آخرین یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی، نظریات جدید، توافق و تفاهم صاحب نظران بر روی موضوع و نبود تناقض در بیان آراء و گفته‌ها اشاره دارد.

۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی

منظور، ارتباط و تناسب مواد آموزشی با مؤلفه‌های اسناد بالادستی نظیر مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و به ویژه سند برنامه درسی ملی و عناصر راهنمای حوزه‌های تربیت و یادگیری یازده‌گانه (در دوره‌های تحصیلی) است.

۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی- ایرانی

به ترجیحات برگرفته از قرآن و سنت پیامبر(ص)، معارف اسلامی، هنجارهای ارزشی اجتماعی مردم ایران که از فرهنگ مشترک مردم ایران نظیر آداب و رسوم، باورها و عقاید، تجربیات، خرده فرهنگ‌های مردم ایران برگرفته شده است، اشاره دارد. این ارزش‌ها معمولاً در اسناد بالادستی از جمله سند مهندسی فرهنگی (فصل دوم- ارزش‌ها)، نقشه علمی کشوری (فصل اول)، سند تحول بنیادین (فصل دوم - بیانیه ارزش‌ها) و مبانی سند برنامه درسی ملی (بخش پیوست سند) تعیین شده است.

۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد

به نیازهای مختلف کودکان و نوجوانان در انتخاب مواد آموزشی و با عنایت به تحولات رشدی و نظام به هم پیوسته و یکپارچه شخصیت دانش‌آموز که متشکل از خرده‌نظام‌های شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و تجارب عملکردی او در دوره‌های مختلف سنی است، اشاره دارد. (مبانی روان‌شناختی سند برنامه درسی ملی)

۸. به‌روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان

به طراحی، تولید و انتخاب محتوای آموزشی با توجه به یافته‌ها، کشفیات، نظریات جدید، منابع علمی و فناوری روز اشاره دارد. در عین حال در تهیه مواد آموزشی، نیازهای آینده کودکان و نوجوانان مورد توجه قرار گرفته شده است.

۹. سادگی و روانی محتوا

به معیارهایی در انتخاب محتوای مواد آموزشی توسط طراح، مؤلف و یا تولیدکننده اشاره دارد که موجب می‌شود مطالب آموزشی برای اکثریت دانش‌آموزان در گروه سنی مربوط قابل درک باشد. از ویژگی‌ها و بایسته‌های متن آموزشی، ساده بودن و تناسب داشتن محتوا با درک و فهم مخاطب است.

۱۰. سازمان‌دهی مناسب محتوا

سازمان‌دهی محتوا به شیوه‌ای گفته می‌شود که طی آن بین اجزا و عناصر محتوایی یک بسته آموزشی و یا مواد و رسانه آموزشی و تربیتی از نظر طولی و عرضی ارتباط معنی‌دار برقرار شود؛ به‌گونه‌ای که علاوه بر انسجام منطقی و سهولت در یادگیری، همزمان با تداوم محتوا و رشد سنی فراگیر، عمق و پیچیدگی مطلب بیشتر شود که شامل دو فرایند متفاوت است: نخست تصمیم‌گیری درباره چگونگی عرضه مواد و نظم واحدهای درسی است و دوم توجه به توالی که برحسب آن مطالب درسی در کلاس عرضه می‌شود. در سازمان‌دهی مواد آموزشی، توجه به ارتباط طولی محتوای مواد آموزشی (رعایت اصل توالی، مداومت و فزاینده‌گی) و ارتباط عرضی محتوای مواد آموزشی با یکدیگر (از طریق برقراری ارتباط موازی، همجوشی رشته‌ای و یا سازمان‌دهی به‌صورت بین رشته‌ای از طریق سازمان‌دهی رشته‌های وسیع و یا روش تحقیق در موضوعات بین‌رشته‌ای) ضروری است.

۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی

به معرفی آثار مادی و معنوی ایرانیان و مسلمانان در مواد آموزشی مختلف اشاره دارد. آثار علمی و فرهنگی، بخش نرم‌افزاری یک تمدن و آثار ساختمانی، بخش

سخت‌افزاری یک تمدن را تشکیل می‌دهد. توجه به این آثار و معرفی آن‌ها در مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی از اهمیت فراوانی برخوردار است.

۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی

رعایت ملاحظات بهداشتی و ایمنی مانند استفاده از مواد اولیه سالم، سبک، بی‌خطر، با کیفیت و مقاوم در ساخت محصولات آموزشی، موجب می‌شود که به فرد و محیط زیست آسیبی وارد نشود و از طرفی بهداشت روانی مصرف‌کننده به خاطر زیبایی و یا قیمت معقول آن محصول نیز حفظ شود. در تهیه کتاب‌های آموزشی، توجه به ملاحظات بهداشتی نیازمند استفاده از کاغذهای مرغوب به جای کاغذهای بازیافتی است. همچنین رنگ کاغذ نباید کاملاً شفاف و یا وزن کتاب و ماده آموزشی نباید سنگین باشد.

۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

توجه به خصوصیات ظاهری در طراحی و ساخت مواد آموزشی و تربیتی موجب می‌شود که کودکان، نوجوانان یا معلمان و والدین با دیدن آن، به استفاده از ماده آموزشی علاقه‌مند شوند.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها

و منابع آموزشی - تربیتی تاریخ

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
● خلاقیت و نوآوری:			
		۲	۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.
		۱	۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.
		۲	۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل / طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرست آن را مورد توجه قرار داده است.
		۱	۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.
		۲	۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.
● سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.

معیارها و سنججهای	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:			
۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:			
۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تاریخ

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
		۲	۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.
		۲	۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.
● سادگی و روانی محتوا:			
		۳	۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.
		۲	۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.
● سازماندهی مناسب محتوا:			
		۲	۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.
		۱	۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.
		۲	۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.
		۱	۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
		۳	۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.
		۲	۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
		۶	۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تاریخ

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:			
۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰	

معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع

آموزشی - تربیتی تاریخ

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه کتاب‌های

آموزشی-تربیتی تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۳	بین محتوا و روش‌های یاددهی و یادگیری برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک" همه کتاب‌های آموزشی-تربیتی تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۱	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۲	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۳	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۴	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۵	به حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی کمک می‌کند.	۱/۵		
۳. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی _ تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۲	منکی بر منابع و مأخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۳	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
۴. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۲	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۳	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱	فرایند یادگیری حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۲	به راهبردهای یاددهی _ یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیق، پرسش و پاسخ، بحث و گفت و گو، ایفای نقش و...) توجه شده است.	۱/۵		
۶. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۱/۵		
۲	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۱/۵		
۷. تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۰/۷۵		
۲	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۲۵		
۳	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۴	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۵	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
۸. نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند.	۱/۵		

الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک" همه کتاب‌های آموزشی-تربیتی تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۹. استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۳	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		
۱۰. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۱	محتوا یا مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۲	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۳	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۱۱. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۲	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
جمع		۴۸		

۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» هر یک از انواع کتاب‌های

آموزشی - تربیتی تاریخ

۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کمک‌آموزشی تاریخ

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های تکمیلی

دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	حس کنجکاوی و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
۲	زمینه‌ساز تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۳		
۳	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۴	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۵	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی - اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۶	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
		۲	ترتیب و توالی و نظم تاریخی رویدادها و پدیده‌ها رعایت شده است.	۱
		۲	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گذشته وجود دارد.	۲
		۲	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی _ اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۳
		۲	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۴
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
		۲	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۱
		۳	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۲
		۲	انگیزه و علاقه در توجه به دستاوردهای تمدنی و زندگی، اندیشه و آثار مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۳
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
		۳	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۱
		۳	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۲
		۲	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۳
		۲	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۴

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	رویدادها و پدیده‌های تاریخی در چارچوب روابط علی و معلولی و به صورتی مستدل و منطقی توصیف و تحلیل شده‌اند.	۳		
۲	در انتخاب و ساماندهی مطالب و محتوا، فرصت‌ها و موقعیت‌هایی برای تفکر، استدلال و مفهوم‌سازی توسط مخاطبان ایجاد شده است.	۳		
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
۱	فرصت به چالش کشیدن ایده‌های اجتماعی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد.	۲		
۲	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۳		
۳	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی - اسلامی کمک می‌کند.	۳		
۴	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۲		
۵	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۳		
۷. افزایش گیرایی مطالب با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۱	در بخش‌هایی از محتوا به تناسب موضوع از اسطوره، افسانه، داستان تاریخی، شعر و قالب‌های ادبی استفاده شده است.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۸. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	در تیتروهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکر برانگیز استفاده شده است.	۲		
۲	در ارائه و ساماندهی محتوا و مفاهیم از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
۳	در اجرای روش‌ها، به تفاوت‌های دانش‌آموزان و ویژگی‌های آن‌ها توجه شده است.	۲		
۴	برای درک بهتر موضوع از مثال‌ها و شواهد استفاده شده است.	۲		
۹. معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۱	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده اند.	۲		
۲	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده اند.	۲		
جمع			۷۲	

ب. ۱.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های حمایتی

معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۱	محتوا در بردارنده موضوعی تازه و مسئله محور است.	۳		
۲	توانایی معلم را در زمینه رفع اشکالات آموزشی و ابهامات و پرسش‌های دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
۲. بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۱	شیوه ارائه محتوا از تنوع و جذابیت برخوردار است.	۴		
۳. تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطبان				
۱	معلمان را با شیوه‌های ارزشیابی آشنا می‌کند.	۴		
۲	وسایل، تجهیزات، مواد کمک آموزشی و نحوه استفاده از آن‌ها را به معلم معرفی می‌کند.	۳		
۳	معلم را با راهبردهای مناسب برای ایجاد تفکر خلاق در فراگیران آشنا می‌کند.	۳		
۴	راهبردهای مناسب، مفید و مؤثر برای اجرای فرایند یاددهی - یادگیری را در اختیار معلمان قرار می‌دهد.	۴		
۴. ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۱	با استناد به پژوهش‌های جهانی، منطقه‌ای و محلی، مهارت‌های تخصصی معلمان و کارشناسان را تقویت می‌کند.	۴		

ب. ۱.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	معلمان و کارشناسان را با نقاط ضعف و قوت و یافته‌های جدید روش تدریس تاریخ در ایران و کشورهای دیگر آشنا می‌کند.	۴		
۶. ارائه نمونه‌هایی از یافته‌های جدید روشی در برنامه‌ریزی دروس کشورهای جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	مؤلفه‌های برنامه درسی تاریخ (اهداف، رویکردها، انتخاب و ساماندهی محتوا) را به صورت تطبیقی بررسی و با برنامه‌درسی تاریخ کشورهای جهان مقایسه کرده است.	۴		
۷. ارائه مهارت و تمرین‌های قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۱	دارای فعالیت‌های بومی‌سازی شده (متناسب با محیط‌های یادگیری مختلف) است.	۳		
۲	دارای فعالیت‌ها و تمرین‌های منطبق با فعالیت‌های کتاب درسی است.	۳		
۸. افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی مناسب برای دانش‌آموزان				
۱	معلمان و کارشناسان را با طراحی و اجرای فعالیت‌های عملی برای دانش‌آموزان آشنا می‌کند.	۳		
۲	معلمان و کارشناسان را با شیوه ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی و عملی دانش‌آموزان آشنا می‌کند.	۳		
۳	معلمان و کارشناسان را با نقش هدایتی معلم در جریان یاددهی - یادگیری و غنی‌سازی محیط تربیتی و آموزشی آشنا می‌کند.	۳		
۹. درهم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۱	به فناوری‌های قابل استفاده در زمینه کاوش و آموزش تاریخ توجه شده است.	۳		
۲	محتوا معلمان و کارشناسان را با نیازها و مسائل جامعه و حل آن‌ها آشنا می‌کند.	۳		

ب. ۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۰. تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری برای مخاطبان				
۱	ضرورت و کارکرد حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۲	قلمرو حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۳	اهداف حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۴	رویکرد حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۵	نیازهای فراگیران در حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
جمع		۷۲		

ب. ۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کمک‌درسی تاریخ

ب. ۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. تعمیق درک دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه درسی				
۱	در طراحی پرسش‌ها، فعالیت‌ها و تمرین‌ها به اهداف کتاب درسی توجه شده است.	۴		
۲	فعالیت‌ها و شواهد و مدارک تاریخی متنوع برای گسترش و تعمیق درک مفاهیم و موضوعات تاریخی طراحی شده‌اند.	۳		
۳	به موضوعات و مفاهیم اساسی هر درس توجه شده است.	۳		

ب. ۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۱	مهارت گزارش بازدید و گزارش علمی را تقویت می‌کند.	۳		
۲	مهارت تدوین مقاله و انجام پروژه علمی را تقویت می‌کند.	۳		
۳	مهارت معرفی منابع را تقویت می‌کند.	۲		
۴	مهارت کاوشگری و تهیه قطعات ویدئویی و مجموعه تصاویر را پرورش می‌دهد.	۳		
۳. فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۱	انگیزه و علایق دانش‌آموزان را برای کاوش و یادگیری مداوم و مادام‌العمر فراهم می‌کند.	۳		
۴. ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی				
۱	از فعالیت‌ها و پرسش‌های صرفاً حافظه محور پرهیز شده است.	۳		
۲	پرسش‌های برانگیزاننده در ارتباط با محتوا و تصاویر و نمودارها طرح شده اند.	۳		
۳	تکالیف تکمیلی و فعالیت‌های عملی فراتر از کتاب درسی برای دانش‌آموزان قوی و ضعیف طراحی شده است.	۳		
۵. فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها				
۱	دارای تمرین‌ها و فعالیت‌های متناسب با کار گروهی و ایفای نقش است.	۳		
۲	انگیزه بازدیدهای گروهی از آثار تاریخی و موزه‌ها را تقویت می‌کند.	۳		
۳	از طریق طراحی و پیش‌بینی فعالیت‌های گروهی و ثبت نتایج آن، امکان توجه به آرا و نظرات دیگران و همفکری با آنان در حل مسائل را فراهم می‌سازد.	۳		
۴	امکان گفت و گو و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم را فراهم می‌کند.	۳		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۶. عدم ارائه تمرین‌های بی ارتباط با اهداف درس‌ها و عدم پاسخ مستقیم تمرین (حل مسائل) کتاب‌ها				
۱	تمرین‌ها با اهداف کتاب منطبق هستند.	۳		
۲	از ارائه پاسخ تمرین‌ها و فعالیت‌ها به صورت مستقیم پرهیز شده است.	۳		
۷. رعایت استاندارد ارزشیابی برنامه درسی				
۱	از به کارگیری روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی اضطراب‌آور و مأیوس‌کننده پرهیز شده است.	۳		
۲	به جای تمرکز بر اندازه‌گیری میزان محفوظات ذهنی، بر سنجش میزان درک و فهم و قدرت تحلیل توجه شده است.	۳		
۳	به خودآگاهی و خودارزیابی تأکید دارد.	۳		
۴	در ارزشیابی‌ها به انعطاف و استمرار و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه شده است.	۳		
۵	به کارگروهی و فعالیت‌های جمعی و روش حل مسئله توجه شده است.	۳		
۶	در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها به سطوح مختلف یادگیری توجه شده است.	۳		
۷	رویکردها و روش‌های ارزشیابی موجب پایداری و تثبیت یادگیری دانش‌آموزان می‌شوند.	۳		
جمع		۷۲		

الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک"

فرهنگ‌نامه‌ها و دایره‌المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲. توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۱	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۲	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم‌السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۳	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۴	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۵	برای حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی ارزش قائل شده است.	۱/۵		
۳. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی - تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۲	متکی بر منابع و مأخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۳	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۴. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۲	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۳	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		
۵. توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۲		
۶. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۲		
۲	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۲		
۷. تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۱		
۲	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۳	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۴	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۵	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		

الف. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک" فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۸. نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند (در صورت ترجمه بودن اثر، اصطلاحات به درستی به زبان فارسی ترجمه شده اند).	۲		
۹. استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۳	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		
۱۰. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۱	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۲	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۳	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۱۱. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۲	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
			۴۸	جمع

ب. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" فرهنگ‌نامه‌ها و

دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	حس کنجکاو و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۲	موجب تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۲		
۳	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۴	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۵	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی - اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۶	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		

ب. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة‌المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. برخورداری از نظم، انسجام و تعادل در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	ترتیب، توالی و نظم رویدادها و تحولات تاریخی رعایت شده است.	۲		
۲	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته وجود دارد.	۲		
۳	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۴	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		
۵	شواهد و مداک تاریخی مورد استناد دارای وضوح و ارتباط منطقی هستند.	۲		
۶	مباحث به شیوه علمی مطرح شده و از صحت علمی برخوردارند.	۲		
۷	شیوه استناد دهی و ارجاع به منابع و مأخذ علمی است.	۲		
۸	منابع و مأخذ در پایان هر مدخل ذکر شده است.	۲		
۹	در مورد تاریخ رویدادها، اعداد سال‌ها با تقویم‌های دیگر تطبیق داده شده و معادل آن نوشته شده است.	۲		
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۱	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۲		
۲	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۲		
۳	انگیزه و علاقه در توجه به زندگی مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۲		
۴	نقشه‌ها و تصاویر مربوط به رویدادها و شخصیت‌های سرنوشت‌ساز، تأثیرگذار هستند.	۲		

ب. ویژگی‌ها و سنجش‌های "اختصاصی" فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
۱	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
۲	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۲		
۳	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۲		
۴	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۲		
۵	در نقشه‌های تاریخی، تغییر نام شهرها و مناطق و مطابقت نام‌های قدیم و جدید مورد توجه قرار گرفته است.	۲		
۵. ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	رویدادها و پدیده‌های تاریخی در چارچوب روابط علی و معلولی و به صورتی مستدل و منطقی توصیف و تحلیل شده‌اند.	۳		
۲	در انتخاب و ساماندهی مطالب و محتوا، فرصت‌ها و موقعیت‌هایی برای تفکر، استدلال و مفهوم‌سازی توسط مخاطبان ایجاد شده است.	۳		
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
۱	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۳		
۲	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی - اسلامی کمک می‌کند.	۲		
۳	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۲		
۴	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۲		

ب. ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۷. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	در تیتراهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکربرانگیز استفاده شده است.	۲		
۲	در ارائه نقشه‌ها و تصاویر و ساماندهی محتوا و مفاهیم مربوط به آن‌ها از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
۸. معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۱	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده‌اند.	۲		
۲	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده‌اند.	۲		
جمع			۷۲	

الف. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک"

اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۲		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۲		

الف. ۳. ویژگی‌ها و سنججه‌های "اختصاصی مشترک" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنججه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۱	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۲		
۲	انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۲		
۳	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۲		
۴	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۲		
۵	برای حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی ارزش قائل شده است.	۲		
۳. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی - تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۲	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۳	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
۴. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱	در طراحی و ساماندهی محتوا (نقشه‌ها، تصاویر و متنهای مرتبط با آن‌ها) به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۲	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۳	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

الف. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی مشترک" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۲	به راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیق) توجه شده است.	۱/۵		
۶. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۲		
۲	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۲		
۷. تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۱		
۲	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۳	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۴	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۵	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
۸. نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	سبک نگارش ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۹. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۱	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۲		
۲	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۲		
۳	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۲		
۱۰. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۲	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
جمع		۴۸		

ب. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۱	حس کنجکاوی و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۲	موجب تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۲		
۳	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۴	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۵	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی - اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۶	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		
۲. برخورداری از نظم، انسجام و تعادل منطقی در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	ترتیب، توالی و نظم رویدادها و تحولات تاریخی رعایت شده است.	۲		
۲	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته وجود دارد.	۲		
۳	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۴	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		
۵	شواهد و مداک تاریخی مورد استناد دارای وضوح و ارتباط منطقی هستند.	۲		
۶	نقشه‌ها و عکس‌ها با توضیحات مناسب (در باره زمان، مکان و موضوع) گویاسازی شده‌اند.	۲		
۷	موقعیت جغرافیایی شهرها و مکان‌های تاریخی به دقت تعیین شده است.	۲		

ب. ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۱	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۲		
۲	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۲		
۳	انگیزه و علاقه در توجه به زندگی مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۲		
۴. کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
۱	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۲	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۲		
۳	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۲		
۴	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۲		
۵. ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	مفاهیم و واقعیت‌های تاریخی از منابع و مآخذ معتبر و متقن اتخاذ شده‌اند.	۲		
۲	مفاهیم و واقعیت‌های تاریخی از طریق ارتباط منطقی میان داده‌ها و روابط علی و معلولی بین آن‌ها توصیف و تحلیل شده‌اند.	۲		

ب. ۳. ویژگی‌ها و سنج‌های "اختصاصی" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
۱	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۲		
۲	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی-اسلامی کمک می‌کند.	۲		
۳	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۲		
۴	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۲		
۷. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	در تیتراهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکربرانگیز استفاده شده است.	۲		
۲	در ارائه و ساماندهی نقشه‌ها و تصاویر و محتوا و مفاهیم مربوط به آن‌ها از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
۸. معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۱	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده‌اند.	۲		
۲	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده‌اند.	۲		

ب.۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
۹. ویژگی‌های اختصاصی موضوع درسی				
		۲	در انتخاب موضوع نقشه‌ها و تصاویر و متن‌های مرتبط با آن‌ها به مسئله محور بودن و نیازهای مخاطبان توجه شده است.	۱
		۲	در توجه به ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته، تعادل و توازن رعایت شده است.	۲
		۲	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۳
		۲	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۴
۱۰. برخورداری نقشه‌ها و عکس‌ها از کیفیت و جذابیت لازم				
		۲	در طراحی نقشه‌ها و انتخاب عکس‌ها از رنگ‌های مناسب و متنوع استفاده شده است.	۱
		۲	طراحی گرافیکی (هنری) نقشه‌ها، تصاویر، نمودارها و جدول‌ها از جذابیت و برانگیزانندگی لازم برخوردار است.	۲
۷۲			جمع	

ضمیمہ ۱

فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیر درسی) تاریخ

۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی تاریخ

۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع تکمیلی

دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی

دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ویژگی‌ها و سنجه‌های “عمومی” ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی

دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های "عمومی" ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املائی صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های "عمومی" ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

«ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۳	بین محتوا و روش‌های یاددهی و یادگیری برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۵	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۶	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۷	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۸	به حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی کمک می‌کند.	۱/۵		
● بر خورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۹	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی _ تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۱۰	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۱۱	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱۲	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۱۳	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۱۴	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۵	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۱۶	به راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیقی، پرسش و پاسخ، بحث و گفت و گو، ایفای نقش و...) توجه شده است.	۱/۵		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱۷	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۱/۵		
۱۸	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۱/۵		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱۹	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۰/۷۵		
۲۰	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۲۵		
۲۱	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۳	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
● نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۴	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۵	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۶	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲۷	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۲۸	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۲۹	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۳۰	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۳۱	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۲	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۳۳	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۳۴	حس کنجکاوی و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
۳۵	زمینه‌ساز تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۳		
۳۶	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۳۷	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۸	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی _ اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۳۹	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		
● برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۴۰	ترتیب و توالی و نظم تاریخی رویدادها و پدیده‌ها رعایت شده است.	۲		
۴۱	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گذشته وجود دارد.	۲		
۴۲	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی _ اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۴۳	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۴۴	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۵	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۳		
۴۶	انگیزه و علاقه در توجه به دستاوردهای تمدنی و زندگی، اندیشه و آثار مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۲		
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
۴۷	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
۴۸	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۳		
۴۹	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۲		
۵۰	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۲		
● ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۵۱	رویدادها و پدیده‌های تاریخی در چارچوب روابط علی و معلولی و به صورتی مستدل و منطقی توصیف و تحلیل شده‌اند.	۳		
۵۲	در انتخاب و ساماندهی مطالب و محتوا، فرصت‌ها و موقعیت‌هایی برای تفکر، استدلال و مفهوم‌سازی توسط مخاطبان ایجاد شده است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز (دانش‌افزایی) تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
۵۳	فرصت به چالش کشیدن ایده‌های اجتماعی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد.	۲		
۵۴	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۳		
۵۵	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی - اسلامی کمک می‌کند.	۳		
۵۶	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۲		
۵۷	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۳		
● افزایش گیرایی مطالب با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۵۸	در بخش‌هایی از محتوا به تناسب موضوع از اسطوره، افسانه، داستان تاریخی، شعر و قالب‌های ادبی استفاده شده است.	۲		
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۵۹	در تیتترهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکر برانگیز استفاده شده است.	۲		
۶۰	در ارائه و ساماندهی محتوا و مفاهیم از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
۶۱	در اجرای روش‌ها، به تفاوت‌های دانش‌آموزان و ویژگی‌های آن‌ها توجه شده است.	۲		
۶۲	برای درک بهتر موضوع از مثال‌ها و شواهد استفاده شده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنج‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۶۳	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده اند.	۲		
۶۴	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده اند.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۲۰۱۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و

دایرة المعارف‌های تاریخ

ویژگی‌ها و سنج‌های «عمومی» ارزیابی فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل / طرح افکار تازه / ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املای صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجش‌های «عمومی» ارزیابی فرهنگ‌نامه‌ها و دایره‌المعارف‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل			۸۰	

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

«ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۳	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۴	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۵	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۶	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۷	برای حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی ارزش قائل شده است.	۱/۵		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۸	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی _ تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۹	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۱۰	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱۱	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آمخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۱۲	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۱۳	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۴	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱۵	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۲		
۱۶	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۲		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱۷	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۱		
۱۸	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۲		
۱۹	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۰	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۱	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
● نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۲	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۳	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند (در صورت ترجمه بودن اثر، اصطلاحات به درستی به زبان فارسی ترجمه شده اند).	۲		
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۴	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲۵	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۲۶	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۲۷	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۲۸	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۲۹	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۰	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۳۱	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
● مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۳۲	حس کنجکاوی و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۳۳	موجب تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۲		
۳۴	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۳۵	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۶	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی - اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۳۷	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● برخورداری از نظم، انسجام و تعادل در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۳۸	ترتیب، توالی و نظم رویدادها و تحولات تاریخی رعایت شده است.	۲		
۳۹	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته وجود دارد.	۲		
۴۰	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۴۱	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		
۴۲	شواهد و مداک تاریخی مورد استناد دارای وضوح و ارتباط منطقی هستند.	۲		
۴۳	مباحث به شیوه علمی مطرح شده و از صحت علمی برخوردارند.	۲		
۴۴	شیوه استناد دهی و ارجاع به منابع و مآخذ علمی است.	۲		
۴۵	منابع و مآخذ در پایان هر مدخل ذکر شده است.	۲		
۴۶	در مورد تاریخ رویدادها، اعداد سال‌ها با تقویم‌های دیگر تطبیق داده شده و معادل آن نوشته شده است.	۲		
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۴۷	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۸	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۹	انگیزه و علاقه در توجه به زندگی مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۲		
۵۰	نقشه‌ها و تصاویر مربوط به رویدادها و شخصیت‌های سرنوشت‌ساز، تأثیرگذار هستند.	۲		

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
		۳	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۵۱
		۲	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۵۲
		۲	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۵۳
		۲	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۵۴
		۲	در نقشه‌های تاریخی، تغییر نام شهرها و مناطق و مطابقت نام‌های قدیم و جدید مورد توجه قرار گرفته است.	۵۵
● ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
		۳	رویدادها و پدیده‌های تاریخی در چارچوب روابط علی و معلولی و به صورتی مستدل و منطقی توصیف و تحلیل شده‌اند.	۵۶
		۳	در انتخاب و ساماندهی مطالب و محتوا، فرصت‌ها و موقعیت‌هایی برای تفکر، استدلال و مفهوم‌سازی توسط مخاطبان ایجاد شده است.	۵۷
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
		۳	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۵۸
		۲	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی - اسلامی کمک می‌کند.	۵۹
		۲	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۶۰
		۲	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۶۱

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از فرهنگ‌نامه‌ها و دایرة المعارف‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۶۲	در تیرهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکربرانگیز استفاده شده است.	۲		
۶۳	در ارائه نقشه‌ها و تصاویر و ساماندهی محتوا و مفاهیم مربوط به آن‌ها از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
● معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۶۴	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده‌اند.	۲		
۶۵	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده‌اند.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۳،۱،۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ویژگی‌ها و سنجه‌های "عمومی" ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املا صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرای توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل			۸۰	

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

«ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۲		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۲		

ویژگی‌ها و سنج‌های اختصاصی «ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۳	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۲		
۴	انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۲		
۵	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۲		
۶	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۲		
۷	برای حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی ارزش قائل شده است.	۲		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۸	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی - تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۹	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۱۰	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱۱	در طراحی و ساماندهی محتوا (نقشه‌ها، تصاویر و متن‌های مرتبط با آن‌ها) به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۱۲	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۱۳	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۴	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۱۵	به راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیق) توجه شده است.	۱/۵		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱۶	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۲		
۱۷	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۲		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱۸	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۱		
۱۹	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۰	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۱	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۲	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
● نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۳	سبک نگارش ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۴	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده اند.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنججه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۲۵	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۲		
۲۶	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۲		
۲۷	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۲		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۸	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۲۹	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
● مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری				
۳۰	حس کنجکاوی و علاقه به کاوشگری مادام‌العمر را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۳۱	موجب تفکر و تعقل مخاطبان نسبت به پدیده‌های انسانی در گذشته می‌شود.	۲		
۳۲	به درک و تعالی هویت فردی و اجتماعی مخاطبان کمک می‌کند.	۲		
۳۳	علاقه و توانایی مخاطبان در برقراری ارتباط و تعامل با افراد و جوامع دیگر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۴	زمینه‌ساز شناخت و مواجهه منطقی مخاطبان با مسائل و تحولات سیاسی - اجتماعی زمان خود می‌شود.	۲		
۳۵	به مخاطبان کمک می‌کند که تأثیر رویدادها و تحولات تاریخی بر زندگی افراد و جوامع پس از آن را درک کنند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● برخورداری از نظم، انسجام و تعادل منطقی در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۳۶	ترتیب، توالی و نظم رویدادها و تحولات تاریخی رعایت شده است.	۲		
۳۷	تعادل و تناسب منطقی و معقولی میان جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته وجود دارد.	۲		
۳۸	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۳۹	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		
۴۰	شواهد و مداک تاریخی مورد استناد دارای وضوح و ارتباط منطقی هستند.	۲		
۴۱	نقشه‌ها و عکس‌ها با توضیحات مناسب (درباره زمان، مکان و موضوع) گویاسازی شده‌اند.	۲		
۴۲	موقعیت جغرافیایی شهرها و مکان‌های تاریخی به دقت تعیین شده است.	۲		
● ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطبان				
۴۳	انگیزه و علاقه به دانش تاریخ و مطالعه و انجام پژوهش ساده در زمینه تاریخ را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۴	انگیزه و علاقه به بازدید از آثار تاریخی و حفظ آثار باستانی و فرهنگی را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۵	انگیزه و علاقه در توجه به زندگی مشاهیر علمی، فرهنگی، دینی و قهرمانان را تقویت می‌کند.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● کمک به رشد و توسعه علمی مخاطبان				
۴۶	مهارت‌های مطالعه و کاوشگری تاریخی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۲		
۴۷	توانایی مخاطبان در کشف و درک زمینه‌ها، علل، عوامل، آثار، نتایج، پیامدها و تحلیل و تفسیر رویدادها و تحولات تاریخی و نقش شخصیت‌های مهم و تأثیرگذار در رویدادها و تحولات تاریخی را تقویت می‌کند.	۲		
۴۸	به مخاطبان کمک می‌کند که تغییر و تداوم در زندگی اجتماعی گذشته را به خوبی درک کنند.	۲		
۴۹	توانایی مخاطبان در شناسایی و درک تأثیر و تأثر متقابل تمدن‌ها و جوامع مختلف بر یکدیگر در گذشته را تقویت می‌کند.	۲		
● ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۵۰	مفاهیم و واقعیت‌های تاریخی از منابع و مأخذ معتبر و متقن اتخاذ شده‌اند.	۲		
۵۱	مفاهیم و واقعیت‌های تاریخی از طریق ارتباط منطقی میان داده‌ها و روابط علی و معلولی بین آن‌ها توصیف و تحلیل شده‌اند.	۲		
● توجه به نیازهای اختصاصی مخاطبان				
۵۲	روحیه حقیقت‌جویی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، نوع‌دوستی و پذیرفتن مسئولیت در قبال دیگران را پرورش می‌دهد.	۲		
۵۳	به درک ویژگی‌های تمدن و فرهنگ ایرانی-اسلامی کمک می‌کند.	۲		
۵۴	روحیه تعامل با دیگران و مهارت‌های زندگی را تقویت می‌کند.	۲		
۵۵	مؤلفه‌های هویتی ایرانی - اسلامی را مورد توجه قرار می‌دهد.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از اطلس‌ها و مجموعه عکس‌های تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۵۶	در تیتراهای اصلی و فرعی فصل‌ها و بخش‌های کتاب از عنوان‌های جذاب و تفکربرانگیز استفاده شده است.	۲		
۵۷	در ارائه و ساماندهی نقشه‌ها و تصاویر و محتوا و مفاهیم مربوط به آن‌ها از روش‌های خلاقانه استفاده شده است.	۲		
● معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابع برای مطالعه بیشتر				
۵۸	در متن محتوا به منابع مورد استفاده، استناد شده و در فهرست منابع، مأخذ مورد استفاده و منابع دیگر برای مطالعه بیشتر معرفی شده اند.	۲		
۵۹	منابع الکترونیک و سایت‌های تاریخی معتبر، موزه‌ها و نمایشگاه‌های عکس تاریخی معرفی شده اند.	۲		
● ویژگی‌های اختصاصی موضوع درسی				
۶۰	در انتخاب موضوع نقشه‌ها و تصاویر و متن‌های مرتبط با آن‌ها به مسئله محور بودن و نیازهای مخاطبان توجه شده است.	۲		
۶۱	در توجه به ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زندگی گذشته، تعادل و توازن رعایت شده است.	۲		
۶۲	به دستاوردها و فراز و فرود فرهنگ و تمدن ایرانی- اسلامی و دستاوردها و میراث فکری و فرهنگی تمدن‌های بشری توجه شده است.	۲		
۶۳	به روابط و تعامل فکری و فرهنگی میان جوامع و کشورهای مختلف در گذشته توجه شده است.	۲		
● برخورداری نقشه‌ها و عکس‌ها از کیفیت و جذابیت لازم				
۶۴	در طراحی نقشه‌ها و انتخاب عکس‌ها از رنگ‌های مناسب و متنوع استفاده شده است.	۲		
۶۵	طراحی گرافیکی (هنری) نقشه‌ها، تصاویر، نمودارها و جدول‌ها از جذابیت و برانگیزانندگی لازم برخوردار است.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی تاریخ

۱.۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان

و کارشناسان تاریخ

ویژگی‌ها و سنجه‌های "عمومی" ارزیابی از کتاب‌های حمایتی

معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املای صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجش‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	معیارها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایانه توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل			۸۰	

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۳	بین محتوا و روش‌های یاددهی و یادگیری برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۵	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۶	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۷	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۸	به حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی -اسلامی کمک می‌کند.	۱/۵		
● برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۹	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی _ تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۱۰	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۱۱	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱۲	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۱۳	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۱۴	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۵	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۱۶	به راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیق، پرسش و پاسخ، بحث و گفت و گو، ایفای نقش و...) توجه شده است.	۱/۵		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱۷	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۱/۵		
۱۸	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۱/۵		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱۹	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۰/۷۵		
۲۰	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۲۵		
۲۱	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۳	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
● نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۴	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۵	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده است.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۶	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲۷	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۲۸	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۲۹	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۳۰	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۳۱	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۲	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۳۳	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
● برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۳۴	محتوا در بردارنده موضوعی تازه و مسئله محور است.	۳		
۳۵	توانایی معلم را در زمینه رفع اشکالات آموزشی و ابهامات و پرسش‌های دانش‌آموزان تقویت می‌کند.	۳		
● بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۳۶	شیوه ارائه محتوا از تنوع و جذابیت برخوردار است.	۴		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطبان				
۳۷	معلمان را با شیوه‌های ارزشیابی آشنا می‌کند.	۴		
۳۸	وسایل، تجهیزات، مواد کمک آموزشی و نحوه استفاده از آن‌ها را به معلم معرفی می‌کند.	۳		
۳۹	معلم را با راهبردهای مناسب برای ایجاد تفکر خلاق در فراگیران آشنا می‌کند.	۳		
۴۰	راهبردهای مناسب، مفید و مؤثر برای اجرای فرایند یاددهی - یادگیری را در اختیار معلمان قرار می‌دهد.	۴		
● ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۴۱	با استناد به پژوهش‌های جهانی، منطقه‌ای و محلی، مهارت‌های تخصصی معلمان و کارشناسان را تقویت می‌کند.	۴		
● ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۴۲	معلمان و کارشناسان را با نقاط ضعف و قوت و یافته‌های جدید روش تدریس تاریخ در ایران و کشورهای دیگر آشنا می‌کند.	۴		
● ارائه نمونه‌هایی از یافته‌های جدید روشی در برنامه‌ریزی دروس کشورهای جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۴۳	مؤلفه‌های برنامه درسی تاریخ (اهداف، رویکردها، انتخاب و ساماندهی محتوا) را به صورت تطبیقی بررسی و با برنامه‌درسی تاریخ کشورهای جهان مقایسه کرده است.	۴		
● ارائه مهارت و تمرین‌های قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۴۴	دارای فعالیت‌های بومی‌سازی شده (متناسب با محیط‌های یادگیری مختلف) است.	۳		
۴۵	دارای فعالیت‌ها و تمرین‌های منطبق با فعالیت‌های کتاب درسی است.	۳		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی مناسب برای دانش‌آموزان				
۴۶	معلمان و کارشناسان را با طراحی و اجرای فعالیت‌های عملی برای دانش‌آموزان آشنا می‌کند.	۳		
۴۷	معلمان و کارشناسان را با شیوه ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی و عملی دانش‌آموزان آشنا می‌کند.	۳		
۴۸	معلمان و کارشناسان را با نقش هدایتی معلم در جریان یاددهی - یادگیری و غنی‌سازی محیط تربیتی و آموزشی آشنا می‌کند.	۳		
● درم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۴۹	به فناوری‌های قابل استفاده در زمینه کاوش و آموزش تاریخ توجه شده است.	۳		
۵۰	محتوا معلمان و کارشناسان را با نیازها و مسائل جامعه و حل آن‌ها آشنا می‌کند.	۳		
● تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری برای مخاطبان				
۵۱	ضرورت و کارکرد حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۵۲	قلمرو حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۵۳	اهداف حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۵۴	رویکرد حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
۵۵	نیازهای فراگیران در حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی را تشریح، تفسیر و تبیین کرده است.	۳		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک‌درسی تاریخ

۱.۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● خلاقیت و نوآوری:				
۱	زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳	خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کار بست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴	موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵	محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
● رعایت قواعد زبان و خط فارسی:				
۶	قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷	قواعد کلی و عمومی در نوشتن املائی صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸	به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
● سهولت به کارگیری:				
۹	طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● صحت و دقت علمی:				
۱۰	محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱	محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
● تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:				
۱۲	با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳	به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴	به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
● رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:				
۱۵	ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶	به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
● تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:				
۱۷	به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸	به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:				
۱۹	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰	در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
● سادگی و روانی محتوا:				
۲۱	از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲	از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
● سازماندهی مناسب محتوا:				
۲۳	محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴	محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵	محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶	شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
● توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:				
۲۷	محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸	محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
● ملاحظات بهداشتی و ایمنی:				
۲۹	در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ

ردیف	معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
● جذابیت شکلی و ظاهری:				
۳۰	استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱	موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲	از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل		۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی
«ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	بین محتوا و رویکرد برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۲	بین محتوا و اهداف و شایستگی‌های برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		
۳	بین محتوا و روش‌های یاددهی و یادگیری برنامه درسی مغایرت وجود ندارد.	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حد اکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۴	تفکر و تعقل نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار، پیامدها و سرنوشت افکار و اعمال انسان‌ها و جوامع گذشته مورد توجه قرار گرفته است.	۱/۵		
۵	ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر(ص)، امامان علیهم السلام و ولایت فقیه و نقش بی‌بدیل آن‌ها در هدایت و رستگاری بشر مورد توجه قرار گرفته اند.	۱/۵		
۶	علم و شناخت نسبت به زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادها و تحولات مهم گذشته را افزایش می‌دهد.	۱/۵		
۷	مهارت‌های کاوشگری تاریخی و توسعه یادگیری مادام‌العمر را تقویت می‌کند.	۱/۵		
۸	به حفظ و اعتلای میراث فرهنگی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی کمک می‌کند.	۱/۵		
● بر خورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۹	مبتنی بر روش پژوهش علمی و الگوی تحلیلی-تفسیری نوشته شده است.	۱/۵		
۱۰	متکی بر منابع و مآخذ متقن و معتبر است.	۱/۵		
۱۱	به دور از پیش‌داوری، تعصب و غرض‌ورزی است.	۱/۵		
● تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطبان				
۱۲	در طراحی و ساماندهی محتوا به پیش‌آموخته‌های مخاطبان توجه شده است.	۱/۵		
۱۳	طراحی محتوا از سیر منطقی و رشد دهنده تبعیت می‌کند.	۱/۵		
۱۴	هر واحد یادگیری شروع مناسب و آماده‌سازی انگیزشی دارد.	۱/۵		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطبان در فرایند یادگیری				
۱۵	فرایند یادگیری، حواس چندگانه فراگیران را درگیر می‌کند.	۱/۵		
۱۶	به راهبردهای یاددهی - یادگیری فعال و مشارکتی (مطالعه موردی، پروژه تحقیق، پرسش و پاسخ، بحث و گفت و گو، ایفای نقش و...) توجه شده است.	۱/۵		
● فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطبان				
۱۷	محتوا با مسائل و چالش‌های زندگی مخاطبان ارتباط دارد.	۱/۵		
۱۸	محتوا حس کنجکاوی و علاقه مخاطبان را برای بیشتر دانستن برمی‌انگیزد.	۱/۵		
● تناسب ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ با سن مخاطبان				
۱۹	از کاغذ مناسب در جلد و صفحات کتاب استفاده شده است.	۰/۷۵		
۲۰	قطع و اندازه کتاب، عنوان و طرح روی جلد با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۲۵		
۲۱	تعداد صفحات کتاب با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱		
۲۲	اندازه قلم، حروف، فاصله بین کلمات و سطرها با شرایط سنی مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۳	به کیفیت صفحه‌آرایی، زیباسازی متن و میزان اثر سفیدخوانی بر یادگیری توجه شده و در فصل‌های کتاب از رنگ‌های متفاوت استفاده شده است.	۱/۵		
● نگارش کتاب با لحن مشفقانه و بر مبنای زبان فارسی معیار				
۲۴	سبک نگارش کتاب ساده و روان است و با سن و سطح درک و فهم مخاطبان تناسب دارد.	۱/۵		
۲۵	واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی و دشوار توضیح داده شده‌اند.	۱/۵		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۲۶	از نمودار، تصویر، نقشه، جدول و ... برای ارائه بخشی از محتوا استفاده شده است.	۱/۵		
۲۷	محتوای نمودارها، تصاویر، نقشه‌ها و جدول‌ها از اعتبار و کیفیت علمی لازم برخوردارند.	۱/۵		
۲۸	نمودارها، تصویرها، نقشه‌ها و جدول‌ها به لحاظ طراحی هنری از کیفیت و جذابیت مناسبی برخوردارند.	۱/۵		
● تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطبان				
۲۹	محتوا با مسائل تاریخی مورد نیاز مخاطبان ارتباط برقرار می‌کند و به نیازهای آنان پاسخ می‌دهد.	۱/۵		
۳۰	محتوا امکان به کارگیری مهارت‌های کاوشگری در موضوعات تاریخی را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۱/۵		
۳۱	محتوا یادگیری فعال را تقویت می‌کند.	۱/۵		
● رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۳۲	کتاب دارای شناسنامه کامل (مؤلف، مترجم، ویراستار، ناشر و ...) است.	۱/۵		
۳۳	در استفاده از آثار و نوشته‌های دیگران، حقوق مالکیت و آفرینش فکری صاحبان اثر رعایت شده است (رعایت اصل امانت‌داری علمی با استنادات و ارجاعات دقیق و کامل).	۱/۵		
● تعمیق درک دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه درسی				
۳۴	در طراحی پرسش‌ها، فعالیت‌ها و تمرین‌ها به اهداف کتاب درسی توجه شده است.	۴		
۳۵	فعالیت‌ها و شواهد و مدارک تاریخی متنوع برای گسترش و تعمیق درک مفاهیم و موضوعات تاریخی طراحی شده‌اند.	۳		
۳۶	به موضوعات و مفاهیم اساسی هر درس توجه شده است.	۳		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۳۷	مهارت گزارش بازدید و گزارش علمی را تقویت می‌کند.	۳		
۳۸	مهارت تدوین مقاله و انجام پروژه علمی را تقویت می‌کند.	۳		
۳۹	مهارت معرفی منابع را تقویت می‌کند.	۲		
۴۰	مهارت کاوشگری و تهیه قطعات ویدئویی و مجموعه تصاویر را پرورش می‌دهد.	۳		
● فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۴۱	انگیزه و علایق دانش‌آموزان را برای کاوش و یادگیری مداوم و مادام‌العمر فراهم می‌کند.	۳		
● ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی				
۴۲	از فعالیت‌ها و پرسش‌های صرفاً حافظه محور پرهیز شده است.	۳		
۴۳	پرسش‌های برانگیزاننده در ارتباط با محتوا و تصاویر و نمودارها طرح شده اند.	۳		
۴۴	تکالیف تکمیلی و فعالیت‌های عملی فراتر از کتاب درسی برای دانش‌آموزان قوی و ضعیف طراحی شده است.	۳		
● فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها				
۴۵	دارای تمرین‌ها و فعالیت‌های متناسب با کار گروهی و ایفای نقش است.	۳		
۴۶	انگیزه بازدیدهای گروهی از آثار تاریخی و موزه‌ها را تقویت می‌کند.	۳		
۴۷	از طریق طراحی و پیش‌بینی فعالیت‌های گروهی و ثبت نتایج آن، امکان توجه به آرا و نظرات دیگران و همفکری با آنان در حل مسائل را فراهم می‌سازد.	۳		
۴۸	امکان گفت و گو و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم را فراهم می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های کار و تمرین تاریخ»

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
● عدم ارائه تمرین‌های بی ارتباط با اهداف درس‌ها وعدم پاسخ مستقیم تمرین (حل مسائل) کتاب‌ها				
		۳	تمرین‌ها با اهداف کتاب منطبق هستند.	۴۹
		۳	از ارائه پاسخ تمرین‌ها و فعالیت‌ها به صورت مستقیم پرهیز شده است.	۵۰
● رعایت استاندارد ارزشیابی برنامه درسی				
		۳	از به کارگیری روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی اضطراب‌آور و مایوس کننده پرهیز شده است.	۵۱
		۳	به جای تمرکز بر اندازه گیری میزان محفوظات ذهنی، بر سنجش میزان درک و فهم و قدرت تحلیل توجه شده است.	۵۲
		۳	به خودآگاهی و خودارزیابی تأکید دارد.	۵۳
		۳	در ارزشیابی‌ها به انعطاف و استمرار و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه شده است.	۵۴
		۳	به کارگروهی و فعالیت‌های جمعی و روش حل مسئله توجه شده است.	۵۵
		۳	در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها به سطوح مختلف یادگیری توجه شده است.	۵۶
		۳	رویکردها و روش‌های ارزشیابی موجب پایداری و تثبیت یادگیری دانش‌آموزان می‌شوند.	۵۷
۱۲۰			جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی	

ضمیمہ ۲

شرح برخی از اصطلاحات:

۱. **زبان فارسی معیار:** منظور از زبان فارسی معیار زبانی است که به قلمرو ملی و فراگیر اختصاص دارد و به کارگیری آن در نوشتن و سخن گفتن میان همه فارسی‌زبانان تحصیل کرده مشترک است. زبان فارسی معیار ورای لهجه‌های محلی و اجتماعی رایج در یک کشور قرار دارد و وسیله ارتباط اجتماعی، علمی و ادبی کسانی است که ممکن است در شرایط دیگر به لهجه‌های محلی یا اجتماعی خاص خود تکلم کنند. این زبان معمولاً همان زبان درس‌خوانده‌ها است و غالباً با زبان نوشتار یکی است.

زبان فارسی معیار بر دو گونه نوشتاری و گفتاری است. در زبان فارسی نوشتاری عواملی چون ساختار نحوی جملات، واژگان، املا و دستور خط حائز اهمیت بسیاری است. از زبان معیار نوشتاری در موارد مکتوب آموزشی نظیر نوشتن کتاب‌های درسی، مقالات علمی، روزنامه‌ها و مجلات، نگارش‌های اداری و رسمی و در برنامه‌های خبری رادیو و تلویزیون مانند پخش اخبار استفاده می‌شود. زبان نوشتاری صورتی ثابت دارد و سنجیده‌تر و منسجم‌تر از زبان گفتاری است.

زبان گفتاری معیار، زبانی است که توسط افراد تحصیل کرده و قشرهای بالای جامعه در موقعیت‌های رسمی مانند دانشگاه‌ها، مدارس، صدا و سیما، مصاحبه‌های رسمی و سخنرانی‌ها استفاده می‌شود. این زبان منعطف است و در طول زمان

متحول می‌شود، معیار زبان فارسی گفتاری، زبان رایج در تهران است.

۲. ارزش‌های دینی: ترجیحاتی است که در قرآن، سنت پیامبر (ص) و ائمه اطهار علیهم‌السلام مورد تأیید قرار گرفته و بدان‌ها توصیه شده است. برای مثال تهذیب نفس، عبادت خداوند، کسب علم و معرفت، نیکی و احسان به دیگران، کمک به نیازمندان و فقرا، ترک گناهان، دفاع از سرزمین و یا جهاد در راه خدا از جمله این ارزش‌ها می‌باشد. این نوع از ارزش‌ها مورد توجه افراد با ایمان و عالمان دینی است.

۳. ارزش‌های اجتماعی: ترجیحاتی هستند که از سوی عموم مردم جامعه به‌دلیل مفید بودن آن پذیرفته شده‌اند، از جمله می‌توان به اندیشه‌ها، هنجارها، عقاید، باورها و یا اعمالی اشاره کرد که متکی به تجربیات مثبت افراد و یا باورهای دینی آن‌ها هستند. این نوع از ارزش‌ها معمولاً مورد توجه مردم و جامعه‌شناسان است. (محمد خلیفه، ۱۳۷۸)

۴. ارزش‌های فرهنگی: ترجیحاتی هستند که برگرفته از آداب و رسوم، دانش‌های علمی و عملی، خرده فرهنگ‌ها، فرهنگ ملی، اخلاقیات، افکار و عقاید و سبک زندگی عامه مردم هستند. عده‌ای ارزش‌های فرهنگی را همان ارزش‌های اجتماعی می‌دانند و معتقد هستند که این دو را نمی‌توان از یکدیگر جدا کرد، زیرا که هر دو در جامعه ریشه دارند. (محسنی، ۱۳۷۹)

۵. رشد عاطفی: متشکل از نظام‌های واسطه‌ای مثل غرائز، صفات و فرایندهای واکنشی اکتسابی است که به تغییرات عاطفی و هیجانی افراد اشاره دارد. (برنامه درسی ملی ص ۶۴) در دوره کودکی رفتارها و هیجانات اغلب خام و کودکانه است. کودکان در این مرحله احساسات خوب را از خود بروز می‌دهند، اما به حمایت و هدایت عاطفی نیاز دارند. (کاتلین هی وود و نانسی گچل ۱۳۹۰)

۶. رشد ایمانی: علاقه و باور قلبی همراه با محبت عمیق و ثابت به خالق هستی و تجلیات آن است. مراحل رشد ایمانی شامل علم‌الیقین، عین‌الیقین و حق‌الیقین است. فرد با ایمان با عبور از نفس حیوانی وارد نفس لوامه و در نهایت نفس مطمئنه (استقرار نیکی در ذات) می‌شود.

۷. رشد عملکردی: هر تلاش مفید و رفتار آگاهانه و ارادی مبتنی بر مبانی و علل و عواملی مانند علل زیستی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است (برنامه درسی

ملی ص ۶۵) که شامل مراحل چگونگی مشاهده و تقلید، اجرای مستقل، سرعت و دقت در اجرا و عادی شدن مهارت است.

۸. رشد اخلاقی: رفتاری که وجدان همه انسان‌ها برای آن ارزش قائل است. عقل و دین آن را تأیید می‌کند/ خلق و خو و رفتار عادت شده/ به یادگیری رفتارهای مبتنی بر ارزش‌ها در برخورد با خود و دیگران اشاره دارد.

۹. رشد شناختی: عمل ذهن بر روی اطلاعات برای تبدیل مجهول به معلوم می‌باشد/ مجموعه‌ای از فرایندهای هوشی و عقلانی است که محصول آن به شکل تصورات و تصدیقات در ذهن انسان تجلی می‌یابد/ به تغییرات شناختی و درجه درک و فهم افراد اشاره دارد. دوره کودکی (سنین ۷ تا ۱۰ سالگی) مصادف با مرحله تفکر عینی است. در این مرحله کودک می‌تواند به‌طور محسوس درباره اشیاء و رویدادها تفکر کند. از سنین ۱۱ سالگی به بعد کودک وارد مرحله تفکر انتزاعی می‌شود (مرحله عملیات صوری). نوجوان در این مرحله می‌تواند درباره موضوعات و گزاره‌های مجرد فکر کند و فرضیه‌های خود را آزمون کند. (کدیور و شعاری‌نژاد ۱۳۸۵)

۱۰. سفیدخوانی: منظور از اصول سفیدخوانی، در نظر گرفتن سطوح سفید در حواشی متن و حاشیه‌های صفحات کتاب است. به عبارت دیگر صفحات کتاب نباید از تصویر و نوشته کاملاً پر شوند و سفیدی نداشته باشند. تقسیم‌بندی این سفیدی‌ها در صفحات باید با رعایت ضوابط و مبانی بصری صورت گیرد و به سهولت خواندن و درک مفهوم کمک کند. سفیدخوانی کتاب‌های کودکان ۶ تا ۷ ساله نسبت به کتاب‌های نوجوانان باید بیشتر در نظر گرفته شود.

۱۱. صفحه‌آرایی: منظور از صفحه‌آرایی، به کارگیری عناصر بصری معقول نظیر تعیین طول سطرها و فاصله آن‌ها از یکدیگر، فاصله دادن متن از لبه کاغذ، توجه به فاصله ستون‌های حروف از یکدیگر، توجه به شبکه‌بندی مناسب برای هر صفحه با توجه به موضوع و مخاطب، حفظ تناسب و توازن بین پیام‌های نوشتاری و تصویری در هر صفحه است.

منابع

۱. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱.
۲. تحلیل خط مشی‌ها، اسناد مصوب، پژوهش‌ها و منابع معتبر مرتبط با حوزه تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزش، ۱۳۹۳.
۳. مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، آذر ۱۳۹۰، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی آموزش و پرورش، وزارت آموزش و پرورش.
۴. معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزش و تربیتی، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، دی ماه ۱۳۹۴.
۵. ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های درسی مصوب نود و هفتمین جلسه شورای هماهنگی علمی مورخ ۹۲/۹/۱۸ سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، دبیرخانه شورای هماهنگی علمی.
۶. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی تاریخ (دوره راهنمایی تحصیلی)، دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۸۳.
۷. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی سنجش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۷۸.
۸. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی، دفتر انتشارات کمک آموزشی، ۱۳۷۹.
۹. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی (غیررسمی)، دفتر انتشارات کمک آموزشی
۱۰. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، ۱۳۹۳.